

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 61

BROJ 2

MART/APRIL 2013.

JOM HASHOA – DAN HOLOKAUST

KOMEMORACIJA JE ODRŽANA U ŠOREŠU, PORED ŠUME U KOJOJ JE POSAĐENO 64.000 STABALA U POMEN NA STRADALE JEVREJE IZ BIVŠE JUGOSLAVIJE ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA

Piše Milan Fogel, foto Otto Komornik

U 10 sati ujutro sirene u celom Izraelu podsetile su nas na 6 miliona stradalih Jevreja u Holokaustu Drugog svetskog rata. Opomena budućim generacijama da moramo biti budni, oprezni na pretnje kojima smo i danas okruženi, a i onima zbog kojih se tako često oglašavaju sirene, kada njihove rakete nasumice padaju na nezaštićena naselja u Izraelu. Jedna od poruka skupa je bila: „Nećete nas ponovo iznenaditi!“

I ove godine komemoraciji je prisustvovao veliki broj onih koji su odali poštu stradalim porodicama, prijateljima, Jevrejima kojima se ne zna ni gde su sahranjeni ili samo bačeni u neku jamu, reku... mladima i starima, ljudima bez spomenika. Mesto gde odajemo poštu nalazi se kod mesta Šoreš, pored šume u kojoj je zasađeno 64.000 stabala u spomen na toliko stradalih Jevreja iz bivše Jugoslavije.

Komemoraciji su prisustvovali i brojni gosti, među kojima su bili i ambasador Srbije Zoran Basaraba i ambasador Bosne i Hercegovine Branko Kesić.

REČ UREDNIKA

TRAŽI SE... PRESEDNIK HOJ!

Iako su članovi Udruženja potpuno zadovoljni radom predsednika HOJ, predsednik Moše BenŠahar je odlučio da ovog puta ne popusti; nakon 4 godine predanog rada podneo je neopozivu ostavku. U junu mesecu se održava redovna godišnja skupština HOJ na kojoj se, po zakonu, usvaja završni račun za prethodnu godinu. Na toj skupštini bi trebalo da izaberemo novog predsednika. Ali, iskršli su nenadani problemi, oni kadrovi na koje smo računali, nemaju vremena da se prihvate ponuđene funkcije. S druge strane, oni koji ne ispunjavaju uslove, nisu zainteresovani! Izgleda da nam ne ostaje ništa drugo nego da raspíšemo konkurs za mesto predsednika. Takva praksa još nije zabeležena u izbornim sistemima, ali mi smo naučili da uvek u nečemu budemo prvi! No, šalu na stranu, nije lako biti predsednik kada je kasa skoro prazna, izlete veoma teško možemo da organizujemo po popularnim cenama, a kada se plaća puna cena onda nema zainteresovanih. Još uvek imamo aktivista koji su potpuno posvećeni HOJ-u, Miriam Aviezer, Miri Derman, Olivera..., ali to očigledno nije dovoljno. Na mlade ljude ne možemo da računamo, osim da nam „uskoče“ kada nisu okupirani poslom, malom decom itd. Ipak, nadajmo se najboljem!

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 61
Broj 2 – mart/april 2013.

Broj strana: 56

HOJ POB 2705
61026 Tel Aviv
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842
E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše BenŠahar
bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham Atijas,
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ,
Višnja Kern i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Sudeći po vašim pismima i telefonskim pozivima izgleda da ste uglavnom zadovoljni sadržajem Mosta?

Međutim, kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Mi se trudimo, a vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

Dragi prijatelji,

Ušli smo u mjesec travanj/april, u vrijeme kada se pojavljuju prve informacije za "Bejihad" ! Prošle godine je realiziran "Bar Micva Bejihad" kojim smo uspješno obilježili 13 godina postojanja manifestacije. Rezultati rada "Bejihad" scene su u proteklom periodu nadmašili sva očekivanja i po broju gostiju i po broju aktivnih sudionika kao i po odjeku koji je manifestacija izazvala. Po mišljenju brojnih gostiju ali i promatrača, bila je to manifestacija na koju članovi židovskih/jevrejskih zajednica sa prostora bivše Jugoslavije mogu biti vrlo ponosni!

Sadašnje javljanje nema za cilj analizu dosadašnjeg rada. Razlog je složenost ekonomskih prilika u regiji, odakle dolazi oko 80% gostiju. Ekonomske neprilike pogađaju veliki broj stanovništva, samim tim i Židove/Jevreje. Suočeni s krizom, mišljenja smo da bi 2013. godine veliki broj dosadašnjih gostiju s prostora Jugoslavije bio onemogućen posjetiti ovogodišnji festival. Unatoč vrlo korektne ponude vlasnika Arena turista iz Pule, gdje bi se trebao održati ovogodišnji "Bejihad", boravak u hotelu ili hotelima krajem 8. mjeseca 2013. godine bi bio izuzetno otežan, obzirom na cijene, za koje možemo reći da su korektne, ali i vrlo vjerojatno, teško plative za veliki broj potencijalnih gostiju. Sigurni smo da bi se okupilo oko 80-90 gostiju, ali to bi bio značajno manji broj gostiju nego do sada i to nikako ne bi korespondiralo sa pojmom "bejihad" {zajedno)! Bio bi to elitistički susret za one koji si to mogu priuštiti, a elitizam je potpuno stran ideji vodilji našeg festivala! Stoga smo odlučili, u ovakvim prilikama, solidarizirati se sa brojnim članovima zajednica i prijateljima, koji ne bi bili u mogućnosti doći ove godine i "preskočiti" ovogodišnji susret!

Reakcije mnogih sa kojima smo se susretali ovih mjeseci i koji su čuli za ova naša razmišljanja i odluku, bila je razočarenje ali i razumijevanje za našu odluku. Svi smo zajedno svjesni da ovim diskontinuitetom gubimo jednu od značajnih kvaliteta rada naše scene, ali ako drugačije ne može biti, ...

Dobili smo i mnogo sugestija za eventualni ovogodišnji susret, ali iz svih dobronamjernih prijedloga i želja proizlazi značajan pad kvalitete rada scene. Vrlo dobro znamo koliko je znanja i silnog htijenja uloženo u dosadašnji rad kako bismo dostigli visok stupanj kvalitete rada ali i ugled "Bejahada", te ne možemo pristati na olako proigravanja svega onoga na što smo ponosni i što bismo sigurno redukcijama i improvizacijama značajno ugrozili.

Sigurni smo da će naše osjećanje pripadnosti Židovstvu/Jevrejstvu i ovom prilikom nadvladati probleme sa kojima se susrećemo i da ćemo se i ove godine susretati na raznim događanjima i imati prilike o svemu popričati.

Srdačan pozdrav,
dr Vladimir Šalamon,
direktor Bejahada

JOM HASHOA

nastavak sa 1. strane

Program ceremonije je kreativno osmislila Miriam Aviezer, a prisutni su dobili specijalno izdanje Mosta sa izlaganjima učesnika i umetničkim programom posvećenom stradalim Jevrejima.

Poslednji dogovor pred početak ceremonije: s leva na desno, Miriam Aviezer, Daniel Fogel, koji je i ove godine uspešno vodio program, i Moše Ben Šahar, predsednik HOJ

Na otvaranju ceremonije, pod nazivom SETITI SE I PAMTITI, Moše Ben Šahar, predsednik HOJ, podsetio je prisutne na važnost ovog skupa i pozvao ove godine izabrane predstavnike jevrejske zajednice da zapale baklju sećanja. Posebno se osvrnuo na zapaženo učešće mladih generacija u programu ceremonije, pozivajući ih da ne pokleknu pred današnjim izazovima i glasno i jasno kažu „Mi ćemo pamtiti!“

Moše BenŠahar (za govornicom) i brojni članovi HOJ, koji su se i ove godine okupili u velikom broju da odaju poštu stradalim Jevrejima iz ex Yu

Ove godine Kadiš za stradale Jevreje iz bivše Jugoslavije održao je Jichak Ben Gig. Prisutni su ustali i ne retko mogla je da se vidi suza u njihovim očima.

Jichak Ben Gig

Prvi deo komemorativne ceremonije nastavljen je paljenjem vatre u pomen na stradale Jevreje. Ove godine to su bili: Borohov Mazal, Joel Šahar, Tencer Jehuda, Maestro Isa, Dibas Avraham i zajedno su upalile vatru: Dina Hen, Rut Gat i i Aliza Bes.

Paljenju večne vatre prisustvovala je cela porodica - kćerka i unuci...

Oni su zajednički upalili večnu vatru: Dina Hen, Rut Gat i Alisa Bes

Joel Šahar je govorio o tragičnoj sudbini Jevreja koji su se nalazili na teritorijama Slovenije, koje je okupirala nacistička Nemačka, a i o spasavanju onih koji su imali „sreće“ da se nađu na teritorijama koje su u raspodeli ratnog plena pripale Italiji, pre nego što je Italija kapitulirala. Joel je iz Lendave gde je živelo 155 Jevreja, od kojih je samo 23 dočekalo kraj rata.

Dr Daniel Uziel iz Jad Vašema govorio je o kapitulaciji Jugoslavije, podeli teritorija, a posebno se bavio prikazom situacije u Srbiji, koja je bila pod direktnom nemačkom kontrolom. Istakao je da su mnogi Jevreji stradali u odmazdama okupatora.

Prisutni su sa pažnjom pratili izlaganja govornika

Tal Mosković Pijade evocirala je sećanja na dr Rafaela Pijadu, koji je po okupaciji, posle prisilnog rada, uspeo da se pridruži partizanima. Dr Rafael Pijade je pisao i pesme. Tal je pročitala pesmu posvećenu sećanju na 6. april, a Olivera Mirković je recitovala istu pesmu na srpskom jeziku.

Ido Rotštajn je govorio o prababi, poreklom iz Sarajeva, Sidi Kabiljo Špicer i njenom spasavanju sa porodicom, na dugom putu preko Mostara, vremenu provedenom na ostrvima Jelsi i Hvaru, te u logoru na Rabu, odakle su posle kapitulacije Italije prebačeni u Liku i Kordun gde su dočekali kraj rata. Ido je govorio i o svom pradedi Milanu Špiceru, koji je rođen u Bačkoj Palanci, koja je za vreme rata pripadala Hortijevoj Mađarskoj. Pred kraj rata, kada su 1944. nacisti okupirali Mađarsku i preuzeli direktnu vlast na okupiranim teritorijama Mađarske, pogoršao se i onako loš položaj Jevreja. Porodica Špicer je preko Baje transportovana u logor Bergen Belzen gde su ih oslobodili Englezi.

Nurit i sin Uri Siegler otpevali su pesmu Oči kao nebeski svod, posvećenu ocu i dedi Jichaku Hanu, koji je u svom tekstu podsetio na akciju pre Drugog svetskog rata koju su izveli on, Hajm Bar Lev i David Elazar Dado, kada su nemačkim turistima poskidali sa automobila zastave sa kukastim krstovima i spalili ih na logorskoj vatri.

Jakov Rabinović nam je ispričao kako je njegova velika familija uspela delimično da se spase kada su 1943. godine bugarski fašisti zajedno sa Nemcima sakupili skoro sve Jevreje Makedonije u

magazine „Monopola“ u Skoplju, odakle su transportovani u Treblinku. Niko nije preživeo logor smrti. Posebno zadivljuje Ašerova hrabrost, koji je u to vreme bio mali dečko. Naime, dva brata, Hananija i David, sa porodicama su takođe bili zatvoreni „Monopol“. Obojica su imali španske putovnice, ali Hananija je svoje zaboravio da ponese. David je sa porodicom oslobođen, a Hananija je ostao zatvoren. Mali Ašer je pronašao Hananijina dokumenta i vratio se u Monopol. Bezumna hrabrost, u tako teškoj situaciji, spasla je još jednu jevrejsku porodicu.

U ime Miriam Aviezer i Višnje Kern o situaciji u NDH govorio je Alex Ekstein. U NDH, pod ustaškim vođstvom Ante Pavelića, od samog početka stvaranja NDH, počeo je progon Židova, koji su stradali u mnogim logorima širom NDH.

Mlada Renana Drumer govorila je o potresnoj poseti logoru Treblinka, gde je ubijeno oko 98% jevrejske populacije iz Makedonije. Nova sa znanja, veliko iskustvo za budućnost.

I ove godine neumorni Otto Komornik snimio je komemorativnu ceremoniju za arhivu HOJ. Rukovodstvo HOJ-a se posebno zahvaljuje Keren Kajemetu u Izraelu na tehničkoj organizaciji u Šorešu.

Četiri autobusa za prevoz članova HOJ-a obezbedili su: Centar udruženja u Izraelu, Federacija Sefarada i HOJ.

JEVREJI MAKEDONIJE 70 godina sećanja preživelih i žalosti za stradalim

Piše Vera Legof

Na svečanoj komemorativnoj sednici u Jad Vašemu, početkom marta meseca, obeleženo je 70 godina od uništenja jevrejske zajednice u Makedoniji. Komemoracija je organizovalo makedonsko udruženje „Generacija koja nastavlja“, koje je osnovano pre Drugog svetskog rata, u saradnji sa HOJ i Jad Vašemom. Program ceremonije je vodila dr Rahela Šeli Levi Drumer, koja je podsetila prisutne na stradanje 7,144 Jevreja Makedonije, koji su zajedno sa Jevrejima Trakije i Pirota, teritorija koje su bile pod bugarskom okupacijom, transportovani marta meseca 1943. godine u logor smrti Treblinku.

Asa Tiroš je govorio o sudbini Jevreja za vreme Drugog svetskog rata na Kosovu. Upotreba naziva Kosovo izazvala je male nedoumice, koje su brzo otklonjene. Naime, Srbija smatra da je Kosovo i Metohija deo Republike Srbije, ne priznaje se ni naziv samo Kosovo, ali ovde je bila reč samo o podeljenoj Kraljevini Jugoslaviji za vreme Drugog svetskog rata, kada je Kosovo podeljeno između italijanskih i albanskih okupatora, a kasnije, posle kapitulacije Italije, nemački fašisti su pokrenuli veliku akciju i većinu kosovskih Jevreja oterali u Treblinku. Izrael do danas nije priznao samoproglashenu Republiku Kosovo.

Dr Šeli Levi Drumer sa saradnicom iz Jad Vašema. Pre početka svečane komemorativne ceremonije održan je kadiš za stradale Jevreje Makedonije.

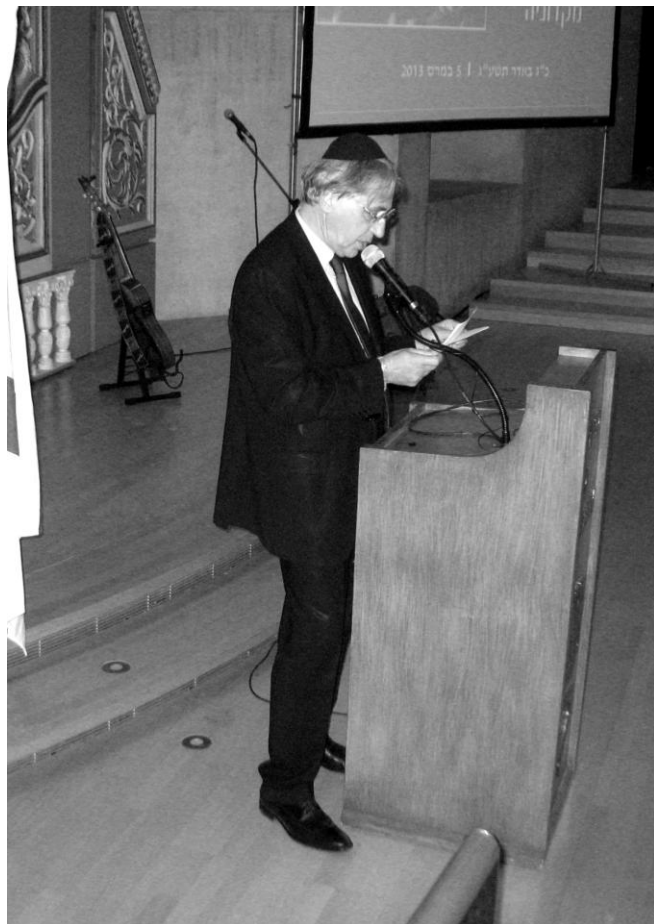
Hazan Akiva Asakio održao je pomen stradalim Jevrejima Makedonije

Na komemoraciji su govorili i predstavnici HOJ – Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije, kao suorganizatori obeležavanja tragičnog pogroma makedonskih Jevreja. *Moše BenŠahar*, predsednik HOJ, istakao je u svom govoru da moramo pamtiti i podsećati se svake godine na tragičnu sudbinu Jevreja tokom Drugog svetskog rata.

Predsednik HOJ Moše BenŠahar

Ambasador Republike Makedonije Petar Jovanovski istakao je da su Jevreji u Makedoniji vekovima živeli u dobru sa svojim susedima. Zločin koji su (1943.) izvršili nacisti u saradnji sa bugarskim fašističkim režimom, ne može biti izbrisan. I Makedonci i Jevreji mogu da oprostite, ali ne mogu da zaborave, rekao je Jovanovski. „Da bi nešto bilo oprašteno onda prvo izvršilac mora pokazati da je svestan zločina koji je počinio... oni ne žele da prihvate istinu, ukazujući sasvim suprotno da je domaće stanovništvo bilo izvršilac, iako ni jedno ime nije spomenuto?!“

Ambasador Republike Makedonije Petar Jovanovski: Da li su se Bugari dovoljno izvinili za zločine počinjene u Holokaustu?

Pre početka ceremonije ambasador Makedonije Jovanovski (u sredini) je sa delegacijom položio venac u pomen na Jevreje stradale u Holokaustu.

Miriam Aviezer aktivista HOJ- a i dugogodišnji saradnik Jad Vašema. (arhivski snimak)

U svom govoru Miriam Aviezer se osvrnula na događaje 1941 -1945. u okupiranoj Kraljevini Jugoslaviji i podelama teritorija između Nemačke, Italije, Bugarske i Mađarske. Apostrofirala je ulogu kvislinških formacija četnika, ustaša, folksdojčera, Handžar divizije, a posebno je naglasila doprinos Jevreja u Narodno-oslobodilačkoj borbi.

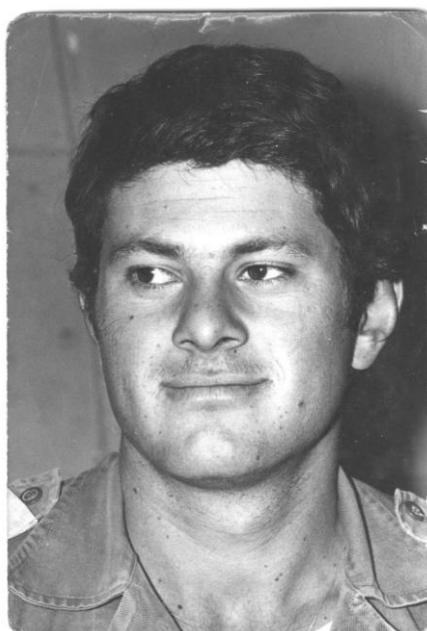

Renana Drumer se upravo vratila sa Marša živih iz Poljske gde je sa svojom školom posetila logor smrti Treblinku.

Pored kamena na kome piše Makedonija, Renana je govorila o tragediji makedonskih Jevreja, priznajući da do tada nisu dovoljno znali o strahotama, koje su se stvarno dešavale u logoru. Na kraju govora je rekla: „Ja, u ime treće i četvrte generacije Jevreja Makedonije obećavam da Holokaust makedonskih Jevreja neće biti zaboravljen“.

- DAN SEĆANJA NA PALE VOJNIKE - DAN NEZAVISNOSTI

U borbi za nezavisnost i opstanak Izraela, od prvog dana, kada je proglašena moderna država Izrael 1948. godine, do današnjeg dana, dalo je svoj život više od 50 mladih ljudi poreklom sa prostora bivše Jugoslavije. Posle državne komemoracije, koju su prenosile sve TV stanice u Izraelu, između ostalih, prikazan je tragičan kraj Nimroda Gaona, koji je poginuo na Sinaju u Jom Kipurskom ratu 1973. godine. Nimrod, od oca Rafaela iz Sarajeva i majke Edite, rođene Frajdenfeld iz Beograda, komandir tenkovske jedinice, stigao je do Sinaja. Dovoljno je bilo da proviri iz tenka kako bi bolje osmotrio okolinu. Zalutali šrapnel prekinuo je mladi život. Nimrod je imao samo 22 godine.

U TV emisiji, u kojoj je prvi deo posvećen sećanju na Nimroda, učestvovao je i Šlomo Arci, koji je komponovao muziku za Nimrodovu pesmu „Ne plači mala moja“, koju je Nimrod posvetio svojoj verenici Amaliji. Ova pesma je jedna od

najslušanijih pesama na radio i TV programima za poslednjih 40 godina.

Kao da je to tako lako, istog dana smo tužni, a uveče počinjemo veselje; proslavljamo Dan nezavisnosti, 65 godina od kada je priznata država Izrael u Ujedinjenim nacijama i početka prvog rata za nezavisnost, koji je počeo odmah sutradan posle proglašenja države Izrael.

U sveobuhvatnom intervjuu, koji je predsednik Izraela Šimon Peres dao Jerusalem Postu, predsednik tvrdi da sporazum u Oslu nije bio greška, jer bez njega danas bi imali samo jednu palestinsku kampanju – kampanju terora. Predsednik je pozvao vladu Izraela da inicira nastavak pregovora i okonča konflikt. „Nemoguće je proizvod naših predrasuda“, rekao je predsednik. Istovremeno, predsednik je svestan da su neki koraci, koje je napravila privremena palestinska vlada kretanje unazad, ali da osim pregovora drugog rešenja nema.

INTERVIEW

BRANKO KESIĆ

AMBASADOR BiH U IZRAELU

Novi ambasador Bosne i Hercegovine, Branko Kesić, ukazao nam je čast odvojivši svoje dragoceno vreme za ovaj interview, hvala! Razgovor vodio urednik Mosta Milan Fogel

Urednik MF: Nije prošlo puno vremena od kada ste stigli u Izrael. Kakvi su prvi utisci?

Ambasador BK: Kada dođete u novu zemlju prvo počnete da je upoznajete iz najbližeg susjedstva. Moji prvi utisci o Izraelu su bili vezani za Tel Aviv, pošto tu živim i tu se nalazi ambasada. Grad pun specifičnog šarma, organizovan „po mjeri čovjeka“. Nakon toga sam spoznao da Tel Aviv baš i nije tipični Izrael, jer sam počeo sa upoznavanjem i drugih dijelova i krajeva od kojih svaki ima svoju posebnost. Obzirom na značaj i ulogu Jerusalema, kao glavnog grada Izraela, neminovno je bilo da ga upoznam sa različitih aspekata. To je grad, pun nevjerovatnih kontrasta i velikoga historijskog naboja. Kada dođete u Jerusalem ne možete da se otrgnete od razmišljanja o nekim prošlim vremenima i događajima koji su na njemu ostavili svoj trag. Obišao sam i sjeverne dijelove Izraela i moram priznati da sam ostao zadivljen onim što su ljudska ruka i znanje stvorili. Kada vidite kolike brojne ceste su izgrađene, kako je riješeno pitanje vodosnabdijevanja, kako je riješeno pitanje pošumljavanja i navodnjavanja ne možete se oteti utisku da ova država ima jasnu viziju svoga razvoja.

Predsednik države Simon Peres pažljivo je pratio izlaganje novonaimenovanog ambasadora BiH u Izraelu.

Inače, moram reći da se praktično od prvoga dana sasvim dobro osjećam i nije mi trebalo mnogo vremena da se naviknem na ovdašnje običaje. Moj prethodni ambadorski mandat je

takođe bio u jednoj mediteranskoj zemlji, u Italiji. Ponekad u šali kažem da je bilo neminovno da nakon „vječnog grada“ Rima dođem u „Svetu zemlju“

Ambasador Kesić: Uvek spreman da saslušava sagovornika

MF: Vi ste ambasador Bosne i Hercegovine. Ipak, iako to nije politički korektno, moramo reći da ste Vi kadar Republike Srpske, sa kojom Izrael ima veoma dobre i prijateljske odnose. Da li je to smetnja kada treba da predstavljate i druge entitete BiH, s obzirom da ne retko čitamo stavove koji su neprihvatljivi za Izrael (na primer, priznavanje Palestine)?

BK: U institucijama Bosne i Hercegovine svako ko je izabran na određenu funkciju je kadar jednog ili drugog entiteta. Takav je način izbora. Ambadorska mjesta su uz to, u skladu sa odlukom Predsjedništva BiH, unapred određena i po nacionalnoj pripadnosti. Postoje ambasade u kojima se u svakom mandatu mijenja nacionalna pripadnost ambasadora kao i ambasade u kojima je nacionalna pripadnost stalna. Konkretno za Izrael je odlučeno da ambadorsko mjesto pripada srpskoj naciji. To je što se tiče izbora i imenovanja ambasadora. Što se tiče predstavljanja, moj mandat podrazumjeva predstavljanje Bosne i Hercegovine u onakvom obliku kakav jeste, a to znači sa entitetima Republika Srpska i Federacija BiH, te kantonom Brčko.

Moram priznati da je ponekad vrlo teško predstavljati BiH ili još preciznije, odgovoriti na neka pitanja oko kojih ne postoji konsenzus.

Ambasador mora predstavljati stav po određenim pitanjima ali ako tog stava nema ili, što je još gore, ako postoje dva stava o istoj stvari onda je vrlo teško objasniti koja je pozicija zemlje prema određenom pitanju.

Pitanja kao što je npr. status Palestine u UN, koje je bilo aktuelno prošle i prethodne godine, je pitanje oko kojeg je stav zauzimalo Predsjedništvo BiH. Poznata je činjenica da Predsjedništvo BiH oko tog pitanja nije imalo konsenzus što je rezultiralo da je BiH bila suzdržana tokom glasanja u Generalnoj skupštini UN.

MF: O Jevrejima postoje mnogi stereotipi u svetu, kakva je situacija u BiH, da li ima anti-semitizma?

BK: Meni je veoma drago da mogu reći da u BiH nema anti-semitizma. Nažalost tragična sudbina jevrejskog naroda u Drugom svjetskom ratu uvijek izaziva neprijatna sjećanja na posljedice nacionalne i vjerske mržnje. Jevrejska zajednica u BiH je prilično mala i trenutno broji oko 1000 osoba. Nekada je bila mnogo veća i, svojom vjerom, kulturom i identitetom, je dala značajan doprinos razvoju i očuvanju različitosti BiH. Istina je da o Jevrejima postoje mnogi stereotipi o kojima se može diskutovati. Ali, mislim, da jedna stvar koje povezuje sve Jevreje svijeta, bez obzira u kojoj državi živjeli i pod kojim kulturnim uticajem se nalazili, je ta da se nikada ne odriču svog nacionalnog i religijskog identiteta. Možda upravo ta činjenica stvara određene stereotipe pošto svi Jevreji u određenim prilikama koje su vezane za tradiciju i nacionalne simbole imaju identično ponašanje. Mislim da to uopšte nije loše jer je u današnjem svijetu globalizacije i stvaranja nekih novih virtuelnih vrijednosti veliki uspjeh je znati očuvati svoj nacionalni identitet i ostati vjeran tradiciji. Mislim da ima mnogo istine u izreci da nema budućnosti bez istorije.

MF: Republika Srpska se ističe negovanjem sećanja na stotine hiljada stradalih u Holokaustu (Srba, Jevreja i drugih), posebno u Gradini. Da li me vara utisak kada kažem da sam primetio da jevrejska zajednica u BiH, sa sedištem u Sarajevu, nije prisutna onoliko koliko bismo očekivali kada su u pitanju komemoracije u Gradini?

BK: Činjenica je da Memorijalni centar Gradina čuva sjećanje na više stotina hiljada nedužno ubijenih Srba, Jevreja i Roma za vrijeme Drugog svjetskog rata. Republika Srpska ne želi da se taj zločin zaboravi i svake godine na dostojan način organizuje pomen stradalim. Meni je drago da je svake godine prisutno sve više stranih ambasadora i diplomata koji svojim prisustvom odaju počast nevino stradalim. Takođe mi je drago da je poslednjih godina redovno prisutna

delegacija iz Izraela na čelu sa zvaničnicima izraelske Vlade. Nisam pratio i nije mi poznato da li je i koliko Jevrejska zajednica BiH iz Sarajeva bila prisustna na pomenima tokom proteklih godina

MF: Dokle se stiglo sa restitucijom jevrejske imovine u BiH, ima li problema i koje vrste?

BK: Bosna i Hercegovina još nije donijela Zakon o restituciji ili denacionalizaciji kojim bi se omogućio povrat imovine svim prethodnim vlasnicima, pa naravno i Jevrejima. Koliko mi je poznato taj zakon je već nekoliko godina u parlamentarnoj proceduri ali ne mogu sa sigurnošću reći kada će biti usvojen. Mislim da tu postoje još brojne nejasnoće oko mogućnosti povrata imovine ali isto tako i problem finansiranja odštete za imovinu koja se ne može vratiti. Međutim ovo pitanje je svakako aktuelno i biti će sve aktuelnije što se BiH bude više približavala EU integraciji.

Ambasador Kesić prati izlaganje Miriam Aviezer, istaknutog člana uprave HOJ, o mestu na kome se održava komemoracija za Jevreje iz bivše Jugoslavije stradale u Holokaustu

MF: Kakvi su Vaši utisci o Jevrejima u Izraelu, da li ste već stekli nove prijatelje?

BK: U svom dosadašnjem životu, prije dolaska u Izrael, imao sam priliku da upoznam određeni broj Jevreja od kojih sam se sa nekima družio a neke sam samo poznavao, tako da mogu reći da poznajem neke jevrejske karakterne osobine. Jevreji u Izraelu su u prvom redu ponosni na svoju državu, koju su stvorili na ovom prostoru i koju žele da nesmetano razvijaju. Ponosni su na svoju vjeru, tradiciju i nacionalna obilježja. Takođe sam primijetio da su vrlo složni u nekim trenucima koji su bitni za Izrael kao državu. Jevreji u Izraelu nose određene navike i običaje zemalja njihovog porijekla što daje posebnu mješavinu kulturnih i tradicionalnih

obilježja, Što se tiče svakodnevnih životnih situacija, ponekad me znaju malo iznervirati inertnost i nonšalancija u ponašanju ljudi u nekim situacijama. Ono što mi recimo u Tel Avivu smeta je to što je grad pun ljudi koji vode pse na način koji ometa normalan prolazak drugih ljudi, jer ih vode ili na suviše dugoj uzici ili bez ikakve.

Moja supruga i ja smo za ovo kratko vrijeme stekli dosta novih prijatelja tako da smo imali priliku da budemo gosti u jevrejskim domovima u različitim svečanim prilikama kao što su obilježavanje Rosh Hashane, Pesaha te u nekim drugim prilikama, te da upoznamo mnoge običaje. Ljudi su vrlo srdačni i druželjubivi.

Komunikativna i uvek spremna na druženje – Gordana (na slici desno), supruga ambasadora Kesića, sa Zanidom Borić, članom diplomatskog kora ambasade BiH

MF: Jedno intimno pitanje, da li ste uspeli da se naviknete na našu klimu? – ne mislim na političku, to je verovatno slično kao i svuda u svetu.

BK: Ovdašnja klima mi ne predstavlja problem. Sticajem okolnosti u mladosti sam živio i duže boravio u nekoliko bliskoistočnih zemalja pa mogu reći da već imam iskustvo sa ovdašnjom klimom. Inače, nisam baš neki veliki ljubitelj zime i snijega tako da mogu reći da mi ova klima odgovara. Naravno u Tel Avivu je ljeti problem vlažnost, a ja sam stigao prošle godine baš u ljeto tako da sam imao pravu dobrodošlicu za upoznavanje sa klimom. Jerusalem je, obzirom na nadmorsku visinu već nešto drugo i interesantno je kako na ovako relativno malom prostoru imate mogućnost da se u vrlo kratkom putovanju praktično preselite iz jednog klimatskog okruženja u sasvim drugo.

POZDERCIMA I KNEŽEVIĆU URUČENE MEDALJE PRAVEDNIKA

Piše Nenad Fogel, fotosi Jugoslav Rakita
U organizaciji ambasade Izraela u Srbiji u Beogradskom dramskom pozorištu, posthumno su dodeljene medalje pravednika Vojislavu Kneževiću i Nuriji i Devleti Pozderac. Vojislav Knežević, iz Kikinde, uspeo je da iz logora na Starom Sajmištu spase svoju suprugu Anu, Jevrejku, kao i njenu sestru Margitu i njeno četvero dece, dok su Pozderci, koji su živeli u Cazinu, spasili lekara Izidora Levija i njegovu suprugu Klaru, kao i Salomona Monija Atijasa, zbog čega je muzej Holokausta Jad Vašem doneo odluku da im posthumno dodeli medalju "Pravednik među nacijama". Ceremoniji dodele medalja prisustvovali su brojni gosti. Među zvanicama između ostalih, primetili smo da su bili prisutni predsednik Saveza jevrejskih opština Srbije dr Ruben Fuks i počasni predsednik Aleksandar Nećak, rabin Srbije Isak Asiel, patrijarh srpske pravoslavne crkve Irinej, brojni crkveni velikodostojnici, akademik dr Ljubiša Rakić, njihove ekselencije ambasadori u Beogradu, među kojima je bio i ambasador Hrvatske u Srbiji Željko Kuprešak, predsednik Generalne skupštine Ujedinjenih nacija Vuk Jeremić, predstavnici vojske Srbije, predsednici jevrejskih opština u Srbiji ... Program je vodio Srđan Timarov. Ambasador Izraela u Srbiji, Nj. E. Josef Levi pozdravio je prisutne naglasivši veliko poštovanje prema ljudima koji su tokom Drugog svetskog rata spasavali Jevreje, osuđene na smrt samo zato što su bili Jevreji. Potom se u ime Saveza jevrejskih opština Srbije obratio rabin Isak Asiel podsećajući prisutne da se pravednikom postaje u najranijem detinjstvu. Svedočenja o pravednicima pročitala je dramska umetnica Vanja Ejodus.

Ambasador Levi uručuje Kneževiću medalju

U ime porodice Knežević, medalju je iz ruku ambasadora Izraela Josefa Levija primio, Stojan Knežević, sin pravедnika Vojislava.

U ime porodice Nurije i Devlete Pozderac, medalju je primila njihova ćerka Sadeta

Prisutnima su se zatim obratili Stojan Knežević i Vuk Jeremić, praunuk Nurije i Devlete Pozderac, koji je rekao: „Neizmerno sam ponosan na svoje pretke, koji su u Drugom svetskom ratu ustali protiv zločina nad jevrejskim i srpskim sugrađanima“. Napominjući da on lično ničim nije zaslužio to priznanje, pošto nije bio ni rođen u to vreme, Jeremić je na svečanosti u Beogradskom dramskom pozorištu ocenio da to što Izraelci taj čin ni posle 72 godine nisu prepustili zaboravu, već su ga ubeležili u istoriju, predstavlja poruku da smisao života na prostoru bivše Jugoslavije ne treba tražiti samo u pamćenju preživljenog zla, već i dobra.

SARAJEVSKA HAGADA

PONOVO U CENTRU PAŽNJE

Piše Daniel Fogel

Hagada, jedna od svetski najznačajnijih jevrejskih knjiga nalazi se u Zemaljskom muzeju u Sarajevu. O Sarajevskoj Hagadi je više puta pisano, ali novi događaji uvek daju povoda da se o njoj ponovo piše. Naime, decembra meseca prošle godine odbijen je zahtev Metropolitena muzeja iz New York-a da se Hagada privremeno izloži u njihovom muzeju. Jakob Finci, predsednik Jevrejske zajednice u BiH bio je razočaran donetom odlukom, a gradonačelnik Sarajeva Alija Behmen ovako objašnjava zašto Hagada ne sme da napusti Sarajevo: "Gradsko vijeće Grada Sarajeva i ja lično, kao gradonačelnik, odbijamo svaku inicijativu, pa i pomisao da Sarajevska Hagada, bez obzira u kojem i kakvom aranžmanu, uz kakve i čije garancije, napusti makar i za minutu svoj grad", naglasio je

Behmen, dodavši da Sarajevo ima loše iskustvo sa navodnim posuđivanjem, ustupanjem i

izlaganjem van grada vrijednih eksponata baštine BiH. "Ono što smo posuđivali u navodnim kulturnim razmjenama, davali na restauraciju i na procjenu sada možemo da vidimo u inozemnim muzejima i bibliotekama, kao na primjer Isha-begova vakufnamea, zbirka orijentalnih rukopisa S. Bašagića te numizmatičke zbirke", istakao je gradonačelnik Behmen.

Hagada je vlasništvo Muzeja od 1894. godine, kada je vlasnik Jozef Koen prodao Hagadu Muzeju za 150 kruna. Postoje pouzdani dokazi da je Hagada nastala oko 1350. godine u Španiji, a posle proterivanja Jevreja iz Španije prešla je dug put do Muzeja u Sarajevu. Imala je sreću da više puta bude spasena, prvi put još 1609. godine kada je u vreme inkvizicije, u ime crkve, izvesni Vistorini potvrdio da ova knjiga nije opasna, niti u njoj ima ičega protiv crkve. Kako neko reče, Vistorini je bio ili slep ili glup, a možda je bio i dobar čovek, pa je prevideo da se na prvim stranama Hagade zemlja prikazuje okrugla, a zbog takve tvrdnje u to vreme su ljudi goreli na lomači.

Drugi put je Hagada spasena 1941. godine kada je okupirano Sarajevo. Nemci su na osvojenim teritorijama pljačkali sva moguća kulturna blaga pa je tako nemački oficir Fortner stigao u Muzej i tražio da mu se preda Hagada. Direktor Muzeja, Jozo Petrović, iza čijih leđa se na polici nalazila Hagada, mirno je rekao da je upravo jedan nemački vojnik bio kod njega i odneo Hagadu. Jozo i Derviš Korkut, kustos Muzeja, odmah su sakrili Hagadu, koja je tako dočekala kraj rata. Inače, Derviš Korkut je sa suprugom Servetom za vreme rata spasao Donkicu Papo, Jevrejku, sakrivajući je u svojoj kući, te je bračni par Korkut 1994. godine proglašen Pravедnicima među narodima.

HITLER PLANIRAO OTVARANJE
JEVREJSKOG MUZEJA

NARODA KOJIH VIŠE NEMA - JEVREJA
I NJIHOVE VERE I KULTURE

Tu je trebalo da se nađe i Sarajevska
Hagada.

Godine 1942. Hitler je osmislio plan za muzej judaizma. Milioni jevrejskog blaga – svica Tore, ritualnih predmeta, knjiga i umetničkih dela našlo se u Jevrejskom muzeju u Pragu. Jevreji su bili prinuđeni da sve to sortiraju i obeleže na odgovarajući način. Posle rata mnogi od ovih predmeta su pronađeni i podeljeni jevrejskim zajednicama širom sveta, kao svedočanstvo o neuništivosti jevrejskog naroda.

Poslednji put, 1992. godine, za vreme građanskog rata u BiH, kada se Muzej našao na prvoj liniji fronta, uz izuzetnu hrabrost Envera Imamovića, direktora Muzeja u to vreme, spasena je Hagada, koja je prenesena u trezor Narodne banke BiH. Pred kraj rata američki mediji su objavili da je Hagada prodana i da tako muslimani finansiraju nabavku oružja. Mir još uvek nije bio zaključen kada su čelnici BiH 1995. godine izneli knjigu iz trezora i doneli je u Jevrejsku opštinu na proslavu Pesaha. Zlonamerne tvrdnje su prestale, ali onda su se javili kritičari da je to bio pogrešan potez, jer je knjiga bila ugrožena zbog nestručnog rukovanja?!

Zašto je Hagada toliko značajna? Iz više razloga. Prvo, zbog njene starosti. Nastala je sredinom 14. veka. Drugo, zbog toga što je oslikana, a to nije običaj kada su u pitanju jevrejske svete knjige, iako ima još sličnih primera. Treće, zemlja je nekoliko puta prikazana okrugla, kao lopta. Četvrto, zbog njene velike vrednosti. Naime, Hagada je svojevremeno procenjena na 7 miliona dolara. Dopisnik Rojtersa u svom izveštaju pogrešno je naveo da je Hagada procenjena na 700 miliona dolara, valjda mu se učinilo da je 7 miliona malo. No, posle objavljivanja netačne vesti u svim relevantnim krugovima, naučnim i laičkim, ostalo je zabeleženo da Hagada vredi 700 miliona dolara.

Danas se Hagada veoma retko izlaže u Muzeju u Sarajevu, iako je napravljena sef soba specijalno za nju. Najčešće je izložen reprint Hagade, koji su majstorski uradili poznati beogradski umetnici Dragoljub Zamurović i Dragoslav Gane Aleksić.

LJOTIĆEVCI NA IZLOŽBI

KAKO „OPRATI“ JEDNOG OD IDEOLOGA FAŠIZMA, NAJVEĆEG ANTISEMITU KRALJEVINE JUGOSLAVIJE I OTVORENOG SARADNIKA NACIZMA

Piše M.Sovilj

Sporna izložba "Ni koledž, ni tamnica", nakon prašine koju je podigla prilikom predstavljanja u Novom Sadu, bez problema je održana u Beogradu i Bačkoj Palanci. Izložba u organizaciji Istorijskog arhiva Smederevske Palanke, CKS-a iz Beograda i udruženja Novo videlo iz Novog Sada izazvala je kontroverze u novosadskoj javnosti kada je prošlog meseca postavljena u galeriji "Prometej", jer je Ljotičevski Zavod za prinudno vaspitanje omladine predstavila kao "obrazovnu ustanovu koja je spasila živote mladim Skojevcima".

Antifašistička akcija Novog Sada (AFANS) izložbu je ocenila kao "pokušaj rehabilitacije Nedićeve kvislinške vlade i fašističkog pokreta ZBOR koji su tokom drugog svetskog rata u logore i u smrt oterali na hiljade Srba, Jevreja i Roma".

Nakon AFANS-a, protiv izložbe glas su digli i Društvo za istinu o NOB, Jevrejska opština u Novom Sadu, Savez antifašista Srbije i Liga socijaldemokrata Vojvodine.

Sporna izložba koja je u četvrtak trebalo da bude otvorena u Sremskim Karlovcima, a koja predstavlja Ljotičevski Zavod za prinudno vaspitanje omladine kao "obrazovnu instituciju", otkazana je pod pritiskom javnosti. Predsednik Jevrejske opštine u Novom Sadu Goran Levi ranije je za radio 021 izjavio da je u pitanju otvoreno Ljotičevska izložba, i podsetio da je u pitanju lažno predstavljanje logora iz kog su "pitomci" odvođeni na streljanje.

Protiv izložbe, koja je prethodno održana u novosadskoj galeriji "Prometej", a nakon toga i u Beogradu i Bačkoj Palanci, glas su digli Antifašistička akcija Novog Sada, Jevrejska opština, Društvo za istinu o NOB-u i Savez antifašista Srbije, koji su je označili kao "pokušaj rehabilitacije kvislinškog pokreta Zbor i predstavljanje najobičnijeg logora kao ugodne institucije".

ANTISEMITSKI PLAKATI U BEOGRADU

TANJUG, BGD

Između hotela Palas i zgrade Tanjuga, kao i na uglu Obilićevog venca i Zmaj Jovine nalaze se plakati na kojima se vidi bombarder iz Drugog svetskog rata sa Davidovom zvezdom i slike srušene zgrade Generalštaba i mosta na Dunavu u Novom Sadu uz poruku "14 godina od NATO bombardovanja, njihov teror i dalje traje".

U potpisu plakata nalazi se adresa ekstremno desničarske organizacije.

Ovi posteri vizuelno podsećaju na antijevrejske postere nacističke Nemačke iz 1941. godine.

Povodom pojavljivanja antisemitskih plakata na nekoliko mesta u centru Beograda, na kojima se Jevreji optužuju da su odgovorni za NATO bombardovanje 1999. godine, gradonačelnik Dragan Đilas je poručio da u Beogradu već vekovima žive ljudi različitih kultura i običaja i zajednički ga grade i unapređuju kvalitet života.

antifašističku borbu i slobodarsku prošlost, koje ovakvi necivilizacijski postupci kaljaju i unižavaju", istakao je gradonačelnik Beograda.

Iako se tačno zna ko je izlepio plakate u Beogradu, još uvek niko nije odgovarao.

BORBA ZA ŽIVOT DECE

Piše Andrew Friedman/skraćeno

Doron Reema, oficir Izraelskih odbrambenih snaga, nekoliko sati ranije javio se telefonom supruzi Jael Micafon i rekao da bi radije spavao u bazi, jer mu je do kuće potrebno sat i po vremena vožnje, a rano ujutro mora biti ponovo u bazi. Jael se složila, nije to bilo prvi puta de je bila sama u kući sa četvoro dece. Porodica Micafon živi u Sde Avraham, malom mošavu, nekoliko kilometara udaljeni od granice sa Egiptom i Gazom.

Kada je Jael čula korake u salonu, prvo je pomislila da se muž predomislio i vratio kući. Ali, brzo je shvatila da njen muž na taj način, kao da se šunja, ne prilazi spavaćoj sobi. To nije ličilo na Dorona da se pojavi u 3 sata i 40 minuta ujutro, pogotovo kad je rekao da neće doći kući. U krevetu pored nje je spavalo njihovo dvoje male dece.

Kada je nepozvani gost upalio svetlo, Jael je videla Arapina sa metalnom cevi za vodovod u rukama. Skočio je na nju, bacio cev pored kreveta i nožem krenuo prema njenom vratu. Jael se malo izmakla, ali ne dovoljno; terorista je nožem zakačio Jael po obrazu i ramenu. Jael se odlučila da se ne preda. Učila je malo nindjicu, borilačku veštinu, deca su počela da plaču, a Jael je bacila teroristu na pod i brzo zgrabila odbačenu vodovodnu cev. Iznenađen što vidi decu u krevetu, verovatno je očekivao Jaelinog muža, suočen sa ženom koja je odlučila da se ne preda, terorista je potrčao prema kupatilu. To je bilo dovoljno da Jael zgrabi decu i odnese u drugu sobu u kojoj je spavala kćerka, koja za divno čudo nije čula šta se dešava u kući.

Jael je digla uzbinu, dotrčale su komšije i oficir bezbednosti mošava. Počela je potraga za teroristom.

Jael Micafon, sa priznanjem za hrabrost

Nije šala, ali Jael tvrdi da se terorista zbunio i počeo je da joj se obraća na arapskom, tražeći da pokrije razgolićeno telo, jer je Jael, naravno, bila u oskudnoj odeći za spavanje, plašio se da je tako vidi i zato završi u paklu!

Sat kasnije, iz okoline mošava Dekel, koji je nekoliko kilometara dalje, stigla je vest da je terorista mrtav.

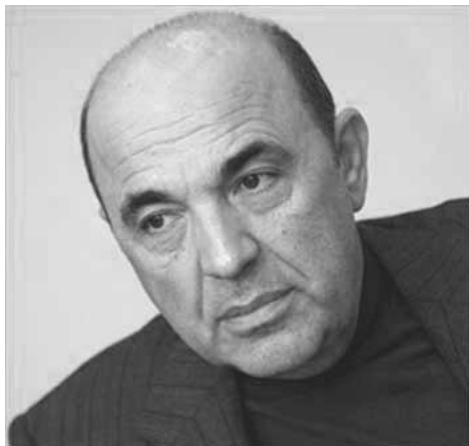
Jael ne želi da bude heroj, svesna je da žive na trusnom području, ali kaže: „Nikada ne bih menjala ovo mesto za neko drugo!“

NAPAD NA JEVREJSKOG LIDERA U UKRAJINI

Piše Hana Jaar

Početak marta meseca ove godine, predsednik Sve-Ukrajinskog jevrejskog kongresa, Vadim Rabinovič, jedva je izbegao smrt, pošto je bio meta bombaškog napada u centru Kieva. Na njegov auto je bačena bomba u momentu kada je napuštao službeni parking. Prema navodima policije ostaje nejasno da li je Rabinovič bio u kolima u trenutku napada. Od siline eksplozije razbijeni su prozori na obližnjim zgradama, ali policija tvrdi da je "nepoznati objekat" izazvao samo neznatnu

štetu na automobilu. Naravno, počinioc nije identifikovan.

Vadim Rabinovič

Ukrajina je dom jedne od najvećih jevrejskih zajednica na svetu, broji se na stotine hiljada. Međutim, antisemitsko nasilje u ovoj zemlji nije neuobičajeno.

OŠTEĆEN MUZEJ HOLOKAUSTA U SKOPJU

Iz strane štampe

Makedonski Muzej Holokausta je oštećen u talasu nasilja koji je izbio tokom vikenda prve nedelje marta meseca, u glavnom gradu zemlje u Skoplju. Neprijateljstva su izbila kada je policija upotrebila suzavac da rasturi demonstracije albanskih mladih u podršci nedavno imenovanom ministru odbrane Talmut Džaferiju, bivšem vođi albanskih gerilaca, koji su se borili protiv snaga vlade 2001. godine.

Demonstranti su oštetili pored Muzeja Holokausta i staklo na makedonskom Muzeju istorije, a polomili su i nekoliko prozora na novom pozorištu u izgradnji. Oni su takođe oštetili autobuska stajališta i saobraćajne znake i prevrnuli nekoliko vozila. Nasilje je buknuo oko nedelju dana pre druge godišnjice otvaranja muzeja u znak sećanja na više od šest miliona Jevreja koji su ubijeni u rukama nacista i 70 godina o stradanja jevrejske

zajednice u Makedoniji. Međutim, ne može se pouzdano tvrditi da je revolt Albanaca bio uperen direktno protiv jevrejske zajednice u Makedoniji.

UHAPŠENI ARAPI KOJI SU NAPALI HARIDIME

Iz domaće štampe

Kada padne sneg u Izraelu, to je atrakcija za ovo podneblje. Međutim, dvojica mladića, Haredimi iz Jerusalima, ove godine nisu uživali u čarima zimskih lepota, koje traju samo nekoliko dana. Nedaleko od Starog grada napala ih je snežnim grudvama grupa mladih Arapa. Dok su pokušavali da se sklone pred „raspoloženim“ Arapima, skrivajući glavu koliko su mogli, neko je snimio celu scenu i snimak se ubrzo pojavio na YouTube-u, a potom i na društvenim mrežama Facebook i Twitter. Desetine hiljada ljudi bile su zgrožene onim što su videli.

Na intervenciju rabina Israela Ajhlera reagovala je policija u uhapsila 9 Arapa koji su učestvovali u napadu. Napadnuti haredimi su izjavili za Kanal 7 da su ih Arapi gađali i uzvikivali „Smrt Jevrejima“ i da su se tog momenta uplašili za svoje živote.

OTKRIVEN TUNEL KOJI IZ GAZE VODI NA IZRAELSKU TERITORIJU

JTA – Jerusalem

Polovinom januara, izraelski vojnici su u redovnoj patroli otkrili pored kibuca Nir Oz veliki tunel koji vodi iz Pojasa Gaze. Vojni zvaničnici kažu da je sličan tunel korišćen 2006. godine kada je otet vojnik Gilad Šalit. Pretpostavlja se da je novi tunel prokopan sa sličnim namerama, jer su nedavno terorističke grupe, uključujući i Hamas, poslale poziv da se kidnapuje što više izraelskih vojnika i civila, koji

bi bili iskorišćeni za zamenu za teroriste koji se nalaze u izraelskim zatvorima.

Prema izjavi vojnog zvaničnika nakon poslednje razmene, kada je za oslobađanje Gildada Šalita pušteno 1,100 palestinskih zatvorenika, mnogi od njih ponovo su se uključili u terorističke aktivnosti.

POVEĆAN RIZIK POBAČAJA ZBOG UČESTALIH ALARMA

Psychosomatic Medicine Journal of Biobehavioral Medicine

Istraživanje grupe naučnika i lekara sa Univerziteta u Negevu, Medicinskog centra Barzilai iz Aškelona, Gertner instituta sa Tel Hashomera i Univerziteta u Tel Avivu su nesumnjivo pokazali da su žene pre začeća i tokom trudnoće izložene većem riziku da će izgubiti fetuse ukoliko su izložene stresnim situacijama od bombardovanja i čestih alarma. To smo mogli da pretpostavimo i bez posebnog istraživanja, ali su rezultati istraživanja zanimljivi. Tim stručnjaka je izvršio poređenje trudnoće kod 1,341 žene u Sderotu – stresno područje, sa 2,143 trudnica iz Kiryat Gata – relativno mirno područje. Sderot je stalna meta napada iz Gaze od 2001. godine. Do 2008. godine zabeleženo je 1,000 napada, a samo u 2008. alarm se oglasio 500 puta. Rakeete su padale i u grad ubivši nekolicinu stanovnika i izazvavši veliku materijalnu štetu. Studija je pokazala da je zbog izloženosti raketnim napadima povećan rizik od spontanog pobačaja za 59% u odnosu na žene koje ne doživljavaju ovaj stres pre ili u toku trudnoće. Istraživači sugerišu da bi se objašnjenje moglo naći u povećanom oslobađanju kortisola, poznatog kao hormon stresa.

Međutim, istraživači su došli do zaključka da je psihološki stres i kod muškaraca povezan sa njihovom smanjenom plodnošću kao i izraženom niskom kvalitetu oplodnog materijala. U svakom slučaju kombinacija majčinog i očevog stresa ispoljava se kao dodatni rizik za pobačaj.

PENTAGON ŠTITIO NACISTE

Iz strane štampe

NASA je demantovala tvrdnje slovenačkog reditelja Žige Virca da su SAD dobile kosmički program od Tita, ali podsećanje na to ko je od koga „kupio“ ideje o osvajanju svemira otvorilo je i Pandorinu kutiju o spasavanju i angažovanju Hitlerovih stručnjaka u institucijama SAD. Pokazalo se da je legendarni direktor NASA

Verner fon Braun, koji je u Trećem rajhu imao čin SS majora i rukovodio raketnim programom, već sumnjičen za krađu ideje o naoružanom veštačkom satelitu od Slovenca Hermana Potočnika Noordunga, koju je nudio prvo Hitleru, a zatim armiji SAD.

Verner Von Braun (levo) i predsednik Džon Kenedi posmatraju model rakete

Iako optužen za teške ratne zločine, Fon Braun 1945. nije završio u Nirnbergu jer su ga zajedno sa saradnicima zaštitili agenti američke vojne službe OSS i odveli u SAD, gde je munjevito uznapredovao do šefa kosmičkog programa. Pentagonu je odmah ponudio plan „satelita smrti“ za napad na protivničke ciljeve iz svemira. Tek kad se okončao Hladni rat, otkriveno je da američke službe nisu spasle samo Fon Brauna i 700 njegovih najbližih saradnika, već i na hiljade drugih Hitlerovih stručnjaka, od hemičara koji su stvorili smrtonosni gas „ciklon-B“, do nacističkih komandosa i agenata tajnih službi. Decenijsko pranje biografija i infiltriranje nacista u institucije odvijalo se planski u okviru „Spajalice“, najkontroverznije operacije obaveštajnih službi SAD.

Dugo se nagađalo koliko su Hitlerovih ratnika spasle američka tajna služba OSS, a zatim njena naslednica CIA. Javnost SAD su na „uvoz nacista“ još 1945. upozorili ugledni naučnici, pre svih Albert Ajnštajn, koji je besneo zbog angažovanja Hitlerovih raketaša u istraživačkim centrima. Međutim, ni činjenica da je Fon Braun 1945. okončavao rad na raketi za napad na SAD nije omela njegovo napredovanje do čelnog čoveka NASA. Hladnoratovska logika „bolje da naciste uzmemo mi nego Rusi“ stvorila je višedecenijsku zaveru ćutanja u Vašingtonu. Tek početkom devedesetih počelo je skidanje oznake „strogo poverljivo“ s dokumenata o „Spajalici“, koja se odvijala punim kapacitetom

od 1945. do 1973, a neki ogranci ostali su aktivni i kasnije, otkrila je Linda Hant, posle istraživanja mnoštva arhiva, gde su vešto skriveni dosijei o operaciji.

Njena knjiga „Tajna agenda“ postala je vodič za pronalaženje nacista u institucijama SAD, a 1991. Si-En-En prikazuje seriju njenih dokumentarnih emisija o ovoj tabu temi. Pokazano je, između ostalog, da su Hitlerovi naučnici već 1985. stekli toliku moć da su pokušali ukidanje Jedinice za lov na naciste u američkom Ministarstvu pravde! Dokumentovano je da je osim Fon Brauna u američke vojne i naučno-istraživačke institucije uvedeno još nekoliko hiljada njegovih saradnika, ali i „stručnjaka“ drugih ubilačkih specijalnosti. Najžasnije je bilo svedočenje robova iz konc-logora Dora i Dahau, koje su Hitlerovi stručnjaci terali da rade do smrti u podzemnim fabrikama raketa. Otkriveno je da su agenti OSS spasli i hemičara Ota Ambroza, koji je bio i direktor fabrike „I.G. Farben“ u okviru logora smrti Aušvica.

Najšokantnije otkriće bilo je da su tajne službe SAD uvezle specijaliste za biološko i hemijsko oružje, koji su eksperimente iz konc-logora nastavili na američkim vojnicima.

- Zastrašujući psihohemijski eksperimenti izvođeni su na američkim vojnicima u Edžvud arsenalu u Merilendu, centru Armije SAD za istraživanje hemijskog ratovanja - otkrila je Linda Hant. - Naučnici iz „Spajalice“ radili su od 1947. do 1966. u Edžvudu razvijajući nervni gas i psihoaktivne supstance kao LSD. Užasavajuće je što se time nisu bavili isključivo Nemci, već i američki lekari koji su pridružili nacističkim eksperimentima na 7.000 američkih vojnika.

HITLER NIJE IZVRŠIO SAMOUBISTVO?

Danas je uobičajeno da se ovakvi tekstovi svrstavaju u takozvane teorije zavere ili bismo ih pre mogli nazvati fantastikom, odnosno bujnom maštom ljudi koji žele da zabave svoje čitaoce. Međutim, ovog puta u pitanju je Izraelac, Jevrej, Noam Šalev, producent i režiser budućeg filma na ovu temu, pa smo spremni da mu bar malo posvetimo pažnju. U svakom slučaju, ideja je interesantna pa u skraćenom obliku prenosimo tekst Hane Braun u vezi razgovora sa Šalevom i njegovim saradnikom Weschlerom.

„Nikada nećemo saznati istinu“, kaže Šalev, „ali postoje činjenice koje nas upućuju na jednu drugu teoriju o Hitlerovom kraju“.

Naime, Šalev tvrdi da niko ne veruje Rusima da je Hitler izvršio samoubistvo, što je navodno utvrđeno kada je Crvena armija prva stigla do bunkera u Berlinu, gde se Hitler nalazio pred kraj rata. Šalev tvrdi da je u to vreme Hitler već bio na putu za Argentinu. Sumnju u tvrdnju ruskih oficira dodatno produbljuje činjenica da telo nije nađeno, navodno je spaljeno, ali forenzičari nisu našli baš nijedan dokaz da je to tako, u stvari, da budemo precizniji, Rusi nisu nikom dozvoljavali pristup mestu gde je Hitler navodno izvršio samoubistvo. Pristup je dobio samo jedan britanski oficir, za koga Šalev tvrdi da je obavio istragu na brzinu i krajnje neprofesionalno. S druge strane, svi, uključujući i Ruse, tražili su Hitlera. Postavlja se pitanje zašto bi Rusi tražili Hitlera ako su već znali da je izvršio samoubistvo, i da je stradala i njegova žena Eva Braun?

Otkud se onda pojavljuje Argentina, kao moguća destinacija gde se Hitler sklonio sa ženom? Prvo zato što su otvorena za javnost neka dosijea FBI iz kojih se vidi da je FBI u to vreme bio zadužen za Južnu Ameriku i da su njihovi agenti tražili Hitlera baš u Argentini. Drugo, u Argentini, u Kordobi, Hitlerovi stari prijatelji držali su hotel Eden. Hitler im je još pre Drugog svetskog rata poslao na poklon Mercedes Benz, prvi takav auto u Argentini. Hotel je sve vreme rata, a i posle njega, bio prepun Hitlerovih slika i raznih obeležja nacističke Nemačke. Weschler je našao u Argentini čoveka koji je to vreme radio u hotelu. On je tvrdio da su posle rata čekali i sreli Hitlera u hotelu.

„Lako ga je bilo prepoznati, jer je ceo hotel bio pun njegovih slika“, rekao je bivši radnik hotela.

Weschler kaže da je istraga pokazala da se Hitler sa ženom i dve kćerke (!?) preselio na usamljeno seosko imanje i najverovatnije je tamo umro sredinom šezdesetih godina prošlog veka.

Kao što i sami vidite, nema čvrstih dokaza koje bi potkrepile ovu teoriju, ali Šalev i Weschler će verovatno napraviti interesantan film.

Na fotografiji su Hitler i Eva Braun sa navodno njihove dve kćerke, ali to je priča za sebe, koja u ovom momentu i nije toliko interesantna za nas.

IZBOR PAPE U SIKSTINSKOJ KAPELI

SIKSTINSKA KAPELA, DRUGI JERUSALIM

Iz strane štampe

Sukcesionizam znači da jedna vera može da zameni prethodnu, koja je prestala da funkcioniše. Konkretno, Vatikan je propovedao da su Jevreji, zbog toga što su odbacili učenje hrišćanstva, kažnjeni sa gubitkom njihovog svetog hrama i grada Jerusalima, kao i da prokleti lutaju zemljom zauvek, kao božansko upozorenje svakome ko bi odbija da se povinuje crkvi.

Ostavljamo čitaocima da razmišljaju šta preporod Izraela i povratak Jevreja u svoju domovinu znači u ovom kontekstu. Danas Sikstinska kapela, po svoj prilici zbog njenih veličanstvenih Michelangelovih fresaka, je najposećeniji muzej u svetu. Više od četiri miliona ljudi godišnje dolaze da vidi njeno blago. Većina od njih su svesni namere njenih arhitekata da Rim treba da zameni Jerusalim i da Sikstinska kapela bude zamena za Solomonov hram. Važno je napomenuti da je od Drugog vatikanskog Saveta, 1962. godine, sama crkva kategorički odbacila teološke temelje svoje netrpeljivosti prema Jevrejima. Verujemo da su se kardinali okupili na izvornom mestu da izaberu svog novog papu, na mestu na kojem je prvobitno trebalo da se pokaže hrišćanski sukcesionizam i da će se naći dovoljno mudrosti da se prati način uzajamnog poštovanja, bratstva i razumevanja. Na taj način, možda, Sikstinska kapela će biti u stanju da ispuni najbolju poruku Solomonovog hrama.

ZAŠTO SE OKREĆEMO PREMA JERUSALIMU

Piše rabin Šraga Simons/Izvod

Prvo moramo da razumemo važnost sećanja. Memorija nije istorija ili mrtva suvenirnica. Definisanjem prošlosti definišemo sadašnjost. Diktatori konsoliduju vlast promenom sećanja. Staljin je izbrisao sa fotografija Trockog i Buharina. Revizionisti negiraju Holokaust kao da se nikada nije dogodio. Zašto je to važno?

Gubljenjem memorije, ljudi gube sami sebe, jer bez sećanja sadašnji trenutak nema značenje.

Čovek je sećanje. *Sećanje vezano za Jerusalim povezano je sa našom snagom kao naroda.*

Talmud kaže da je Jerusalim nazvan od Boga. Ime ima dva dela: *Jeru*, što znači da vidite, vidite i *Šalom*, što znači mir. *Da vidite ili vidite*, može da znači i *vizija*. Jevreji u egzilu dve hiljade godina govore „Sledeće godine u Jerusalimu“ i usred bede i ugnjetavanja sačuvali su san o svetu u kome ljubav i pravda, a ne snaga i lični interes, imaju značenje života. Drugi deo imena *Mir*, ne znači odsustvo sukoba. Jerusalim je najčešće poznat po sukobima. Mir u Jerusalimu je u centru paoka jednog točka, gde će se suprotstavljene strane izbalansirano pomiriti.

Jerusalim je mesto žrtvovanja Avramovog sina Isaka, a Avram je rekao za Jerusalim. „Ovo je mesto gde je viđen Bog“. Na svakom drugom mestu Bog je teorija, a u *Jerusalimu Bog je viđen*, pojavio se, oseća se kao opipljivo prisustvo. Zato u Jerusalimu očekujemo jasnoću.

Jerusalim je metafora savršenog sveta i to daje perspektivu našim životima. On znači viziju od koje je moguć život.

Rimljani su proterali Jevreje iz Jerusalima i zabranjeno im je da se vrata. Jevrejski život, oni su proklamovali, tada je završen.

Za Krstaše Jerusalim nije bio centar jevrejske nacionalne drame, za njih je on bio viđenje strasti i smrti Isusa Hrista. I oni su proterali Jevreje i porušili sinagoge.

Muslimani su došli kasnije, i oni su revidirali istoriju Jerusalima, oterali su Jevreje i hrišćane. Oni su sistematski gradili džamije na svakom jevrejskom svetom mestu. Izbrisali su prošlost. U Jerusalimu je svaka kultura (Grke nismo spomenuli) revidirala mesto Jevreja u istoriji.

Kada je Jerusalim oslobođen, spojila su se vremena. Prošlost je postala sadašnjost. Ono za čim smo čeznuli postalo je naše. Jerusalim nam je dao snagu da postignemo ono što smo kao narod trebali da uradimo, da se ujedini i posvetimo ovom svetu.

JERUSALIM – GRAD MIRA

nekoliko istorijskih i savremenih zanimljivosti o gradu

Piše Avraham Atijas

Jerusalim, prestonica Izraela, jedan je od najstarijih gradova na svetu. Arheološki nalazi pokazuju da je negde između 4500 i 3500 godina pre nove ere (p.n.e.) postojalo naselje blizu izvora reke Gihon (na prostoru današnjeg

Starog grada), a koje je nosilo naziv *Rusalium*. čiji hebrejski koren S-L-M sugeriše da se radi o reči *šalom* (mir). Kada je tom nazivu bila dodata i reč *-ir* (grad), naselje je dobilo svoj puni naziv – Jerušalaim (Jerusalim), tj. grad mira!

Prema biblijskim zapisima, nakon što je oko 1000-te godine p.n.e. kralj David osvojio Jerusalim, grad je neko vreme nosio naziv – Davidov Grad.

Prema podacima iz Wikipedije, tokom svoje duge istorije, Jerusalim je bio dva puta uništavan, 23 puta je bio u opsadi, 52 puta napadan, a 44 puta bio osvojen i ponovo vraćen potomcima "sinova Izraela", odnosno, prema današnjem rečniku, jevrejskom narodu.

U Jerusalimu su 1930. godine sagrađene i počele da deluju dve izuzetno značajne institucije: Medicinski centar Hadasa i Hebrejski univerzitet na Mont Skopusu.

Tokom rata za nezavisnost savremenog Izraela 1948. godine, kojeg je ovaj vodio braneci se od vojnih formacija nekoliko arapskih zemalja, jordanska vojska je u Starom gradu uništila ili trajno oštetila 57 sinagoga i centara verskog studija.

23. januara 1950. godine Kneset je proglasio Jerusalim glavnim gradom Izraela. Tek nakon pobede u junskom ratu 1967. godine, do tada podeljeni grad postao je jedinstven (ujedinjen).

U Jerusalimu danas postoje dve važne gradske saobraćajnice koje nose nelogične nazive: "Dereh Hevron" (hevronski put), ulica koja je postala pravi bulevar i proteže se sve do jugo-istočnog izlaza iz grada, ali uopšte ne vodi ka gradu Hevronu (Hebronu), već u pravcu Betlehema. S njom paralelna ulica "Dereh Betlehem" ne vodi ka Betlehemu već se uliva u jednu drugu gradsku saobraćajnicu.

Prema političkom rečniku arapskih suseda i onih koji ih podržavaju, Jerusalim se i dalje "deli" na istočni (arapski) i jevrejski deo. Međutim, geografski pojmovi te "podele" su često neprimenjivi, pa zato samo uvećavaju zbunjenost onih kojima nisu dostupne sve relevantne činjenice. Neke granice, u pravom smislu te reči, u gradu je nemoguće uspostaviti. Na primer, velika četvrt Gilo nalazi se na južnim obroncima grada, Ramot na zapadu, a Ramat Šlomo na severu grada. Ipak, ove velike gradske četvrti (svaka od njih broji više desetina hiljada stanovnika) neki žele da svrstaju u "istočni" Jerusalim ili čak u "kolonije", jer se nalaze na ili tik iza takozvane "zelene" linije primirja koje je Izrael bio prinuđen da zaključi sa poraženom okupacionom vojskom Jordana. Što se tiče

Izraela, one trajno ostaju integralni deo državne prestonice.

Autobusi gradskog saobraćaja izraelske kompanije "Eged" obojeni su tamno zelenom bojom (najomiljenija boja arapske i muslimanske populacije u svetu), dok palestinski autobusi, koji iz pravca Betlehema i drugih palestinskih naselja saobraćaju kroz jerusalimske avenije (Dereh Hevronom i dr.), obojeni su belom i svetlo plavom bojom, onom istom koja se nalazi na izraelskoj zastavi i talitu!

Međunarodna maratonska trka (42 kilometra), koja se svake godine početkom marta održava u Jerusalimu, postala je tradicionalni i u svetu priznati sportski događaj. Zbog brdovitog terena, jerusalimska maratonska staza je jedna od najtežih na svetu. Uprkos pokušaja palestinskih vlasti da organizuju bojkot ovogodišnjeg maratona, u njemu je ipak učestvovalo preko 20 hiljada profesionalnih atletičara i amatera, među kojima i veliki broj stranaca. Pobedio je Abraham K.Ketla, maratonski trkač iz Etiopije.

POZIVAMO VAS

Pod pokroviteljstvom Ing. Josefa Žambokija održat će se svečani koncert u izvedbi opernih i operetskih pevača: Rut Žamboki, operetska pevačica, Jelena Vlahović, meco sopran, primadona Beogradske opere, Jasmina Trumbetaš, sopran, primadona Beogradske opere, Tijana Grujić, meco sopran, Nikola David, tenor, Ljubica Grujić, klavirska saradnja, Jehonatan Kol, klavirska saradnja.

Koncert će se održati 25. juna u 20 časova u rezidenciji Šmuela Schlesingera, počasnog konzula Republike Hrvatske, Hagiva 13, Savion.

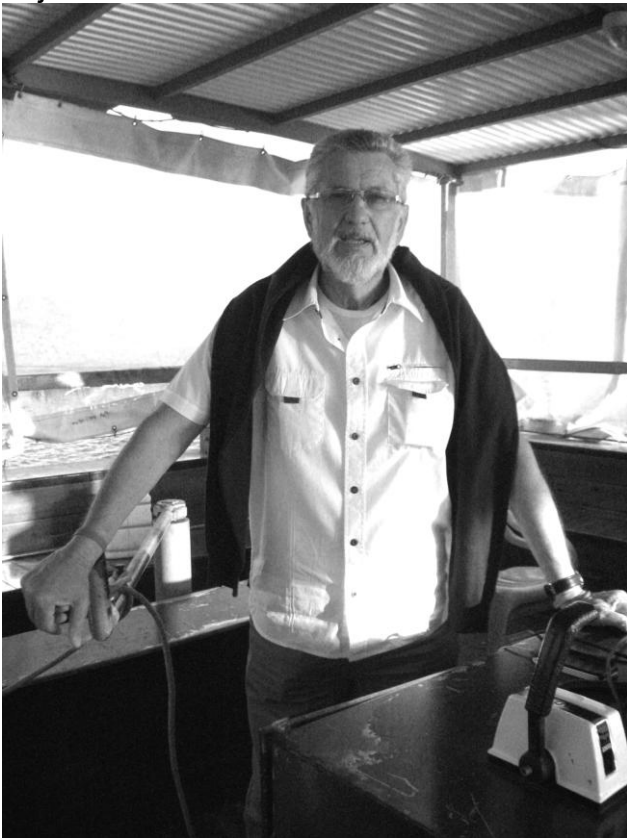
Koncertu će prisustvovati i grupa naučnika, istoričara, istraživača i akademskih stručnjaka iz Izraela, Amerike i Evrope, učesnika internacionalne radionice, pod nazivom "Holokaust u Jugoslaviji: Istorija, sećanje i kultura – preispitivanje", koja će se održati u Izraelu između 24. i 28. juna, pod vođstvom dr Mirjam Rajner, a podržana od izraelske Fondacije za nauku Jad Vašema i Univerziteta Bar-Ilan. Očekuje se prisustvo predstavnika diplomatskog kora iz država bivše Jugoslavije.

KAPETAN SA KINERETA

Piše Milan Fogel

Kapetan unutrašnje plovidbe Dušan Pavlović i njegova supruga Judita bili su nam domaćini na vodi i na suvom kada smo ih nedavno posetili u Tveriji. Naravno, prvo smo isplovili na otvoreno more, koje je, valjda nama u čast, bilo mirno i idealno za plovidbu i priču o Kineretu.

„Danas je mirno more, ali ume i da nas iznenadi“, pričao nam je iskusni kapetan Dušan. „Nedavno se spustio vetar sa Golana, zovemo ga Šarkija, i podigao velike talase, koji su na obali srušili ogromni vodoskok, ponos grada Tverije“.

Naravno, tako nešto ne može da se dogodi iskusnom kapetanu Dušanu, koji ima 48 godina plovbenog staža, u čijim rukama kormilo vodi brod u sigurnu plovidbu, a oštro oko zapaža svaku promenu na nepreglednoj površini Kinereta – 165 kvadratnih kilometara. Ipak, još se pamti 1992. godina kada je vetar Šarkija podigao talase visoke 10 metara i napravio ogromnu štetu na zapadanoj obali Kinereta. Srećom bez ljudskih žrtava, ali talasi koje diže vetar prava su opasnost za ribare na Kineretu.

Kineret ima više naziva, koji se nalaze u svakodnevnoj upotrebi, nekad se naziva jezero, a ponekad Galilejsko more. Jevreji je ga jednostavno zovu Kineret, a to je i službeni naziv jezera. Jezero se nalazi 212 metara ispod

površine mora. Samo je Mrtvo more niže od Kinereta – 422 metra ispod nivoa mora.

Na obalama Kinereta 1909. godine podignut je prvi kibuc – postoji podatak i da je to bilo 1910, a otada je na obalama Kinereta podignuto više kibuca. U kibucu Ginosar se danas nalazi muzej u kome se čuva restaurirani čamac iz vremena Isusa Hrista. Dva brata su 1986. godine sasvim slučajno otkrila ostatke čamca, veoma blizu obale, koji su danas turistička i verska atrakcija za hrišćane, a značajno otkriće za arheologe. Navodno se u takvom čamcu vozio Isus, pomalo šetao po vodi, a kad pokvasi noge, pretpostavljamo, vraćao se u čamac i odlazio dalje gde je držao propovedi.

Dušan nije mogao ni da pretpostavi da će biti kapetan broda na Kineretu. Za vreme krize u bivšoj Jugoslaviji, kao i mnogi Jevreji sa tog vrelog područja, 1994. godine uselio se sa porodicom u Izrael. Pre toga je bio zaposlen u Hrvatskoj u Dunavskom Lojdu (1965-1974), a potom u brodarskom preduzeću „Heroj Pinki“ sa sedištem u Novom Sadu (1974-1994). Jugoslavija je devedesetih godina bila pod sankcijama, pa se, između ostalog, nisu priznavala dokumenta izdata u Jugoslaviji. Kapetan Dušan se prvo zaposlio kao običan mornar, a potom je 1999. godine po drugi put položio za kapetana unutrašnje plovidbe. Danas je Dušan sa 48 godina plovbenog staža najstariji radnik u Hollyland sailing Ltd. Kompanija je osnovana 1991. godine i kada se Dušan zaposlio imala je samo dva broda; danas ima 7 brodova za plovidbu na Kineretu. Inače, svi brodovi imaju nazive po istorijskim ličnostima ili biblijskim imenima. Mi smo sa hrišćanima plovili na brodu Kralj David, uvećanoj kopiji pronađenog drvenog broda iz vremena Isusa. Za vreme plovidbe održana je i propoved, a hrišćanski turisti su imali svoj verski ritual. Između ostalog molili su se i kretali u krug uz pesmu Šalom Alejhem?!

„U Kineretu živi 27 vrsta ribe“, obavestavao nas je kapetan Dušan za vreme plovidbe, „ali nisu sve tako ukusne. Upecao sam pre nekoliko godina velikog soma i nismo mogli da ga pojedemo“.

Nismo hteli da podsećamo Dušana da som nije košer riba, znao je on to i bez nas, ali, kako nam je Dušan objasnio, došlo je do nekih promena u kvalitetu mesa, verovatno kao posledica dugogodišnjeg smanjivanja nivoa Kinereta i smanjenja kiseonika u vodi.

Ove godine Kineret beleži najviši vodostaj za poslednjih 13 godina, trenutno 1,56 metara preko crvene linije, što je veoma važno, jer je Kineret najvažniji rezervoar vode za piće u Izraelu. Ono što me je posebno iznenadilo, s obzirom da sam pecaroš sa dugogodišnjim stažom, da u Kineretu obitava sardina! Sardina u slatkovodnoj vodi?! No, to me je podsetilo na još jednu biblijsku priču i sad sam skoro siguran da to nisu te dve ribe sa kojima je Isus nahranio 5,000 ljudi. Ipak, najpoznatija riba u Kineretu je mušt, kako ga mi zovemo, a u celom svetu je poznat kao riba Svetog Petra. Pošto je Sveti Petar - Šimon, pre nego što je postao apostol, bio ribar, moguće je da je riba promenila ime u njegovu čast. Nije nam ostalo drugo nego da priču o ukusnoj ribi proverimo na licu mesta, to jest, na obali u nekom prijatnom restoranu.

Dušan nam je rekao da je najveća dubina Kinereta 48 metara, što smo mu verovali na reč, nikom nije palo na pamet da to proverava.

No, jedno su planovi koje smo pravili za vreme plovidbe, a drugo stvarnost koja nas je odvela pravo u dom Pavlovića. Naime, Judita nam je pripremila domaće specijalitete iz Debeljače. Takva plata, tako aranžirana, mogla je bez stida da se pojavi na bilo kom sajmu hrane u svetu. Zaboravili smo na mušta, neće on nikud pobeći iz Kinereta, i svojski navalili na kobasice, šunku, slaninu... čak i domaći kačkavalj, da pokažemo Juditi koliko cenimo njeno umeće.

Kapetan Dušan sa najviše plovidbenog staža u kompaniji sa mlađim kolegom Danielom

Najteže nam je pao rastanak sa ljubaznim domaćinima. Judita nas je obavestila da razmišljaju o povratku u Srbiju. „Dušan ima posla“, rekla nam je Judita, „ali ove godine ide u penziju. Do sada sam samo ja bila usamljena, nemamo društva, a uskoro će to biti i Dušan“. Koliko god nam je bilo žao što to čujemo, ipak smo morali da se složimo da svako ima pravo na sopstveni put, koji će Pavlovićeve, verovatno, vratiti u Novi Sad, odakle su i došli u Izrael.

MORAN MAZUR

sa pesmom **Samo za njega (rak bišvilo)** predstavlja Izrael na evropskom takmičenju **PESMA EVROVOZIJE**

Moran Mazur – fotografija koja je obišla svet

Takmičenje za pesmu Evrope prvi put se pojavilo na malim ekranima 1956. godine. Izrael je prvi put nastupio sa svojim predstavnicima 1973. godine i od tada je već tri puta pobedio: 1978, 1979. i 1998. kada je zablistala, i nakon toga postala svetska zvezda, Dana International sa pesmom Diva. Da se podsetimo, Jugoslavija, Zagreb, bio je domaćin festivala 1990, a Beograd 2008. godine. Ove godine u polufinale plasirale su se Hrvatska, Makedonija i Srbija, koje će predstaviti svoje izabranike 15. maja u Malmeu, Švedska.

TUBIŠVAT NA IZRAELSKI NAČIN

DA LI JE IZRAEL NA KORAK DO REŠENJA GLADI U TREĆEM SVETU – Tubišvat cele godine

Iz domaće štampe

Izraelski poljoprivredni izvoz vredi skoro 4 milijarde dolara godišnje. U Trećem svetu, izraelske poljoprivredne tehnologije u stanju su da prave razliku između viška i gladi, između života i smrti.

U svetu postoje zemlje bogate prirodnim resursima i one koje u tome oskudevaju. Danas je to problem ishrane - gladi i smrti; procenjuje se da više od jedne milijardi ljudi na svetu gladuje. Potreba je zaista majka izuma. Zemlja Izrael ima samo nekoliko prirodnih resursa, što je nateralo najbolje naučne umove da postanu svetski lideri u

poljoprivrednoj tehnologiji. Zašto zemlje koje imaju prirodne prednosti to ne koriste na odgovarajući način?

Na primer, izraelski poljoprivrednici su razvili revolucionarni sistem navodnjavanja „kap po kap“, sisteme koji pružaju velike uštede u potrošnji vode. Izrael je lider u genetskoj proizvodnji semena, prinosima, izradi plastenika, mlekarstva, uzgoju ribe, jaja, povrtarstvu, kompjuterizovanim sistemima ishrane i još mnogo toga, uz sve ono što je mnogima na dohvat ruke, a skoro da im preti glad u njihovim zemljama. Skupa hrana u svetu posledica je ekstenzivne poljoprivredne proizvodnje. Uštede koje se nude sa izraelskim tehnologijama imaju više nego ekonomsko opravdanje. Koliko će to iskoristiti Treći svet, to najviše zavisi od njih.

AKTUELNO U HRVATSKOJ

RABIN ZA ZDRAVSTVENI ODGOJ U ŠKOLAMA

VERSKI ODGOJ KOD KUĆE

Jutarnji, Zagreb

Vjeronauk nije za škole - u izjavi za Jutarnji rabin Luciano Moše Prelević je pojasnio: “Više sam puta čuo da se sve vjerske zajednice ne slažu s predloženim četvrtim modulom zdravstvenog odgoja. To nije tačno. Nas, kao koordinaciju židovskih općina, nitko ništa nije pitao. Doduše, smatram da se vjerske zajednice i ne bi trebale miješati u kurikulum škola, jer ovo je sekularna država. Slijedom toga, ni vjeronauk se ne bi smjelo predavati u školama, nego mu je mjesto u vjerskim zajednicama, a u javne škole treba uvesti vjersku kulturu.

Neki se plaše da je četvrti modul uvod u legalizaciju homoseksualnih brakova. Pa, ako ćemo i o tome, to će legalizirati parlament, nije to nešto čime će se baviti vjerske zajednice”. Osvrćući se na kurikulum zdravstvenog odgoja, rabin je dalje komentirao: “U potpunosti razumijem roditelje koji žele da im djeca žive po njihovim svjetonazorima, ali treba shvatiti da svijet oko nas nije u skladu ni sa čijim vjerskim svjetonazorima.

Ako pogledamo broj razvoda, abortusa, stopu kriminala, internet i druge medije gdje seksualnost vrišti prema nama sa svih tih stranica, jasno je da djecu treba pripremiti za taj svijet koji ne živi prema vjerskim svjetonazorima. Dobro je da ih škola informira o seksualnosti i svim tim temama, a da roditelji svoj svjetonazor objašnjavaju kod kuće.

Jer, i danas ima djevojčica čije mame ne objasne ništa o menstruaciji, pa su u čudu kad čuju od prijateljica. Iz tog pubertetskog doba nosimo kojekakve frustracije cijeli život. Podržavam to da zdravstveni odgoj rade stručnjaci, dužnost škole je da formira djecu da budu kompletni članovi društva, da mogu djelovati na svim područjima i tu je informacija o seksualnosti jako bitna. Mislim da bi zdravstveni odgoj trebalo i proširiti, da bi se dodatno trebalo govoriti o nenasilju, ne samo prema partnerima, nego nenasilju u širem smislu te riječi, nenasilju prema životinjama”.

Dodao je da bi zdravstveni odgoj trebao govoriti i o različitim razinama ljudskih odnosa, čime bi se izbjeglo usko sagledavanje ljudske spolnosti, kao i razne nespretnosti poput izjave jednog od autora zdravstvenog odgoja koji je ustvrdio da znanost ne može govoriti o ljubavi jer je ljubav znanstveno nemoguće dokazati.

“Talmud kaže da je ono što djeca govore na ulici ono što su čula kod kuće, od oca ili majke. Konačno, zdravstveni odgoj otvara mogućnost roditeljima da osjete potrebu i obvezu da svoj svjetonazor pojačano objašnjavaju djeci, da možda manje gledaju turske sapunice, a da se više bave djecom.”

Članovi Židovske općine Zagreb u neformalnom su se razgovoru s rabinom složili da je zdravstveni odgoj potreban i da u njemu nema spornih tema.

DOMAĆE TEME

DOZVOLA ZA RITUALNO KLANJE ODBIJENA

DA LI ĆE PRAKTIČNA NASTAVA DEFINITIVNO NESTATI?

JTA

Prošao je Pesah, a nekoliko koza i ovaca je preživelo. Naime, Veterinarska služba u Jerusalimu odbila je da obnovi dozvolu za pashalno ritualno klanje. Organizacija hrama je podnela Okružnom sudu zahtev da nateraju Veterinarsku službu da im izda dozvolu, sa objašnjenjem da se to čini, uz dozvolu, od 2008. godine i da je to samo obrazovna vežba, kojom žele da pokažu kako je to bilo u vreme Prvog i Drugog Hrama, ali i da to, ipak, nije samo formalna vežba i jedino može da se uradi na Brdu Hrama – El Aksa. Pored toga, navode organizatori, hiljade

ovaca su zaklane za islamski festival Id Al-Adha izvan odobrenih klanica.

Poslednji osmeh

U celu priču umešano je i Ministarstvo poljoprivrede, ali izgleda da je svima dozlogrdilo da deca uče običaje na ovako grub način. Nije nam poznato šta su uradili organizatori pashalnog rituala klanja, ali je sigurno da to nisu mogli da učine na Brdu Hrama – El Aksa, jer je sve vreme od strane vojske i policije bila pojačana kontrola zbog eventualnih nereda.

NO COMMENTS

LET U NAJLONSKOJ KESI

Haaretz, HuffingtonPost

Haaretz je objavio da su u avio kompaniji El Al primetili povećan broj zahteva ortodoksnih Jevreja, *muškaraca, pol navodimo da budemo samo zato da budemo precizni*, koji zahtevaju promenu mesta u avionu, ukoliko dobiju sedište pored žene. Jedna žena se odlučila da traži odštetu od El Al-a zato što je premeštena u rep aviona, pošto je jedan ortodokсни Jevrejin zahtevao promenu sedišta. Urednik Final Say objavio je fotografiju čoveka u najlon kesi (vidi fotos), koji je navodno tražio promenu sedišta.

Međutim, ubrzo je stigla reakcija, čovek nije u kesi zato što je sedeo pored žene (žena se ne vidi na slici), nego zato što je Koen, iz svetog Hrama, a avion nadleće groblja, a Koenima nije dozvoljeno prisustvo na grobljima – to mogu samo Levi. „On je Koen“, objasnio je mladić koji je putovao sa dotičnim, „oni ne smeju da uđu ili prelete preko groblja, jer bi ih to učinilo nečistim“. U El Al-u su još 2001. godine odlučili da zabrane putovanje u kesama, što su praktikovali Koeni kada se preleće groblje u Holonu (na koridoru preletanja), međutim, ortodokсни Jevreji su onda

zahtevali promenu koridora kojim lete avioni.

Ovo što vidite je nova fotografija, izgleda da su zvaničnici El Al-a popustili, makar i po cenu opasnosti od gušenja, ali, ako se to i desi, čovek bar neće otići nečist.

MUŽ U ZATVORU DOK NE DA ŽENI RAZVOD

RAT DVA SUDA

Iz domaće štampe

Visoki sud pravde oborio je neke delove naloga Rabinskog visokog suda, što ima za rezultat da muž koji neće da ženi da razvod, ostaje u zatvoru dok ona ne kompletira tužbu. Pravi problem je što muž, koga je žena već napustila, neće prema jevrejskim zakonima da dozvoli da se ona ponovo uda. Advokati muža tražili su od suda da se privremeno oslobodi, ukoliko obeća da će ženi dati bezuslovan razvod. Međutim, sud je odbio i ovu inicijativu, jer ako se napušteni muž posle puštanja iz zatvora predomisli, onda po zakonu neće moći ponovo da ga zatvore.

Ovo maratonsko suđenje, iako nije izuzetak kada su u pitanju verski razvodi, a jedino je rabinski sud nadležan za razvode, pa i kada su goje u pitanju, traje od 2002. godine. Godine 2006. rabinski sud je naložio mužu da ženi da razvod. Od 2006. do 2012. godine Rabinski sud je više puta povećavao sankcije protiv muža u cilju da ga privoli na razvod, što je on uporno odbijao, te je oktobra 2012. dat nalog da se muž zatvori.

Nakon toga, isti rabinski sud doneo je odluku da se muž pusti iz zatvora, ali onda je na scenu stupio sekularni sud, kome se žalila oštećena žena, te je muž ipak ostao u zatvoru dok se ne ispune ženini zahtevi.

U ZATVOR ZBOG NE PLAĆANJA ALIMENTACIJE

JPost

Suosnivač Calcala (Ekonomija) partije, Beni Glodštajn proveo je 10 dana u zatvoru zbog neplaćanja alimentacije. Da bi pokazao koliko mu je nepravedno utvrđena visoka novčana obaveza (oko 2,000 eura mesečno) i da je zbog toga totalno osiromašio, preselio se u jedan autobus, odakle je poveo kampanju za poslaničko mesto u Knesetu. Verovatno nije bio zadovoljan kada je video da je kod javnosti izazvao sasvim suprotan efekat; umesto sažaljenja, mnogi su ga osudili. Na pitanje novinara Lahava Harkova odakle mu onda novac za izbornu kampanju, kada nema para za odgoj svoje troje dece, odgovorio je da je njegov brat, suosnivač partije Kalkala, u New York-u osnovao fond za njegovu kampanju. Na pitanje novinara zašto je onda potpisao ugovor o izdržavanju dece ako nema para, odgovorio je da je u tom momentu bio pijan! (*Šta bi tek potpisao kao poslanik Kneseta kad se napije! Prim.red.*)

Beni Goldštajn je osuđen na zatvorsku kaznu i zbog toga što nije hteo da plaća popodnevi boravak dece u vrtiću i vanškolske aktivnosti. Uzgred, i njegov brat Daniel počeo je da gradi političku karijeru i napustio je svoju porodicu.

NAJPAMETNIJI RAČUNAR NA SVETU

Iz strane štampe

Odavno je napravljen računar koji je pobedio svetskog prvaka u šahu, Garija Kasparova, ali tu nije bio kraj. Od računara se tražilo sve više, pa se išlo dotle da on u mnogima sektorima zameni čoveka.

IBM je stvorio super računalo Watson. Međutim, čovek je, ipak, imao glavnu ulogu. Čovek je bio taj koji je pravio izbor kojim podacima će snabdeti memoriju računara. I šta se desilo? Po rečima stručnjaka, računar se oteo kontroli. Između ostalog, počeo je da psuje. Možda su stručnjaci IBM-a stvorili računar koji je stvarno najsličniji čoveku, samo nisu spremni da priznaju da ljudi greše, psuju... jednom rečju da ljudi nisu idealni. Međutim, šalu na stranu, novi računar sa velikim fondom znanja otvara velike mogućnosti, koje mogu da pomognu čoveku u svakodnevnom

životu. Na primer, u medicini. Snabdeven svim raspoloživim informacijama, računar može da odredi koja je najbolja terapija za obolelog čoveka od raka, sa velikim potencijalnim mogućnostima za izlečenje. Ovo je samo jedan primer, a ono što „plaši“ lekare, računar On Line mogu ljudi sami da koriste, određujući terapiju bez posredovanja lekara. No, istovremeno, računar može da pomogne lekarima širom sveta, gde kompjuteri još nisu dovoljno prisutni u svakodnevnom životu. Predviđeno je da računar može ponuditi i alternative, ukoliko nije moguće sprovesti preporučenu terapiju.

Ovo je samo jedan primer mogućnosti koje se otvaraju. Samo da spomenemo da će ovakvi računari, ukoliko uspešno prođu testove koji su u toku, postati nezaobilazni u osvajanju svemira, ratnoj industriji i mnogim drugim oblastima života. Još dugo neće moći da zamene čoveka, ali i ovo šta danas mogu pomalo je zastrašujuće.

IN MEMORIAM – POSLEDNJA VEST

DUŠKO MLADENOV

Piše Olivera Mirković

Juče je u Bostonu u 67oj godini života, preminuo, naš drug Duško David Mladinov

Duško David Mladinov, rođen je 1946. godine u Splitu, gde je završio klasičnu gimnaziju.

U Beogradu je diplomirao arheologiju na Filozofskom fakultetu, i dramaturgiju na Akademiji za pozorište, film, radio i televiziju.

U Bostonu na Brendeis univerzitetu, magistrirao je sa temom iz savremene Judaistike.

Objavio je tri zbirke pripovedaka: Prozor, Aheronove priče i Kineski šah. Objavljivao je pripovetke u Izraelu, Jugoslaviji, SAD i Engleskoj. Živeo je i radio u Bostonu kao Direktor razvoja CAMERA Committee for Accuracy in Middle East Reporting in America, Odbor za preciznost u Bliskoistočnom izveštavanju u Americi.

Bio je veliki borac protiv antisemitizma i defamacije Jevreja.

Ostavio je za sobom suprugu Branku, sestru Mirjanu i mnogobrojne prijatelje širom sveta.

DONACIJE

150 NIS za Most, Danilo Semnic, Jerusalem

150 NIS Otto Komornik za Most

150 NIS Otto Komornik za šumu na ime Ženi Lebl

100 NIS Sida i Milan Špicer za Most povodom rođenja praunuke Tamar

KNJIŽEVNI DODATAK

Broj 16

mart/april 2013.

Ovaj broj Književnog dodatka posvetili smo **Ivanu Ivanjiju**, književniku, prevodiocu, diplomati... svesni smo da je ovo premalo prostora da prikazemo sveukupno, ogromno delo ovog plodnog pisca i prevodioca.

kratka BIOGRAFIJA

Kao mnogi pre, a i posle njega, rodio se Ivan Ivanji i to 1929. godine u Zrenjaninu. Ne znamo od kojih dečijih bolesti je bolovao, ali znamo da nikad nije čekao u redu kod lekara, jer su mu i majka i otac bili lekari. Roditelji nisu bili vernici, ali su veoma brzo shvatili šta znači biti Jevrejin.

„Svoj trinaesti rođendan trebalo je da proslavim 24. januara 1942. godine u Novom Sadu. Stanovao sam kod svog strica. Otac me je iz rodnog Zrenjanina poslao kod njega, a sestru kod tetke u Suboticu, jer je mislio da ćemo tako imati više šansi da preživimo. Nisam znao gde su mi roditelji, ne znam pouzdano ni danas da li su tada već bili ubijeni“, piše Ivan Ivanji u svojim sećanjima na „Novosadsku raciju“.

Pre dolaska u Novi Sad, u Zrenjaninu, u svojoj dnevnoj sobi, Ivana je krstio, ili pokrstio, reformatorski sveštenik Zoltan Sabo. S tom krštenicom se kao Mađar upisao u treći razred mađarske gimnazije u Novom Sadu.

Kada su nemački fašisti, nezadovoljni Hortijevom politikom, postavili svoje ljude u mađarskoj vladi, nastao je najteži period za Jevreje, kojih je bilo veoma puno u Budimpešti i celoj Mađarskoj. Počeo je progon i pogrom Jevreja i na svim teritorijama pod mađarskom okupacijom. Ipak se saznalo da je Ivan Jevrejin i kao petnaestogodišnjak je 1944. godine bio uhapšen, a potom preko Baje transportovan u Aušvic. Neko vreme je proveo i u logoru Buhenvald, gde je dočekao kraj rata.

Posle rata Ivan Ivanji je studirao arhitekturu i germanistiku, ali vremena za studiranje nije bilo dovoljno, moralo je da se radi. Prema rečima samog Ivana, najlepši period u njegovom životu je bio dok je radio kao Titov lični prevodilac za nemački jezik, skoro do Titove smrti. To nije bilo osnovno zanimanje, pre svega Ivan Ivanji je sve

vreme pisao, bavio se kulturom, bio u diplomatiji...

Preveo je desetine knjiga, eseja, članaka sa nemačkog i mađarskog jezika i obrnuto. U njegovoj spisateljskoj karijeri zabeleženo 149 bibliografskih jedinica – 18 romana na srpskom jeziku, od kojih su neki doživeli više izdanja, a neki su prevedeni na nemački, italijanski, slovenački... Nezahvalno je izdvojiti neki roman posebno, ali jedan od najnovijih i aktuelnih je *Konstantin*, nova, prerađena verzija.

Ivan je pisao i izvorno na nemačkom jeziku, 10 romana je objavljeno u Nemačkoj i Austriji.

Ivan Ivanji: „Pesimista koji ništa dobra ne očekuje, kao ja sa logorom iza sebe, i svaki čas naiđe na nešto dobro, on se stalno čudi kako su ljudi dobri. A optimisti veruju u dobro i svaki čas se razočaraju kada naiđe neko zlo. Znači, pravi pesimisti su jedini optimisti.“

Moramo spomenuti da je Ivan pisao i radio i TV drame, zatim bajke, priče, a od memoarske građe verovatno je najinteresantnija knjiga *Titov prevodilac*, kao i politički putopis *Pisma iz Havane*. Mnogi su bili nezadovoljni Ivanovim pisanjem o Titu, pa je u čestim intervjuima morao da ponovo „dokazuje“ i opovrgava tendenciozne tvrdnje o Titovom i Jovankinom životu, koje su u negativnom kontekstu služile za dnevno-političke potrebe. *Priredio M.F.*

PRICA - Objavljeno u zbirci pripovedaka
"Poruka u boci"

VASKRS MOG OCA

Koverat mi se učinio neobičnim, odavno nisam video tako debelu, sjajnu hartiju, pozivnica u njemu bila je još čudnija. Claims conference i savezna vlada Nemačke molili su me da budem ljubazan da doputujem u Frankfurt na Majni. Izabran sam da učestvujem u za sada tajnom projektu obeštećenja jevrejskih prinudnih radnika u nemačkim koncentracionim logorima. Čeka me avionska karta prve klase na šalteru kompanije Lufthansa, za mene je rezervisan apartman u hotelu Frankfurter Hof.

Prilično sam star, ali još uvek radoznao. Prihvatio sam.

Na aerodromu me čekala crna limuzina, šofer je držao tablu sa mojim imenom. Na recepciji su mi dali koverat sa pristojnom dnevnicom i obavešenjem da će sutra ujutro u 10 časova doći po mene, svoje troškove u hotelu neka izvolim da potpišem na račun sobe. U mojim elegantnim prostorijama bilo je cveća i voća. Dozvolio sam sebi obilnu večeru sa bocom francuskog bordoa, što me sprečilo da zaspim. Isuviše nervozan da čitam, uključio sam televizor i sve do zore gledao glupe filmove, jedan za drugim. U te dve velike sobe sa svakako skupocenim, ali bezličnim nameštajem i kupatilu sa srebrnastim slavinama i okovima i sa mnogo debelih peškira osećao sam se usamljeno, kao možda nikada pre toga u životu.

Sutradan su me odvezli u veliku vilu na periferiji grada. Dama na prijemu, obučena u crni kostim sa belim tačkicama, imala je sedu kosu, a hostesa, koja je donela sveže ceđeni sok od pomorandže i kafu, nosila je crnu svilenu bluzu zatvorenu do grla, ali veoma kratku suknju. Imala je savršene noge. Pokušavao sam da je ne gledam upadljivo, ali zbog toga jedva da sam ozbiljno osmotrio tri gospodina koja su se rukovala sa mnom i ponudila mi da sednem. Najpre su se zahvalili što sam našao vremena da dođem i zamolili me da ih saslušam pažljivo.

"Čitali smo u novinama vaše članke povodom nacarta zakona o osnivanju fonda "Sećanje, odgovornost i budućnost,, i s poštovanjem primili k znanju Vaše mišljenje", počeo jedan od njih. Bio je korektno obučen, onako kako zamišljamo diplomate, a imao je glas dobro školovanog hrišćanskog sveštenika. "Ako mi dozvolite da pokušam da ih tumačim, suština vašeg stava je da ni novac, ni bilo šta drugo ne može da vam

vрати ubijene roditelje. Da li sam to shvatio pravilno?"

"Razume se", rekoah pomalo iznenađen.

"E pa, mi Vas razumemo, razumemo Vas veoma dobro, ali možda grešite. Na osnovu novog, do sada strogo tajnog postupka, koji finansiraju i Savezna Republika Nemačka i odgovarajuće institucije Sjedinjenih Američkih Država i Izraela, mi to eventualno ipak možemo. Ukoliko se složite, mi bismo prvi eksperiment, koji mnogo obećava, izveli sa posmrtnim ostacima Vašeg gospodina oca!"

Bio sam zapanjen, a pošto su oni začutili, zamolio sam da objasne kako to zamišljaju. Reč uze jedan od dvojice mlađe gospode. Udobno se zavalio u veliku fotelju, šepurio se u svetlosivom odelu očigledno skrojenom po meri i u tamnoplavoj rolki, pred sobom je držao nekoliko crvenih fascikli u koje je povremeno bacaog pogled. Izgledao je kao dobro plaćeni naučnik, što je, kao što će se ispostaviti, zaista i bio. Njegova objašnjenja povremeno je dopunjavaog treći čovek sa upadljivo naboranim licem, a ležernije obučen od prve dvojice. Samo je on pušio, pomalo drhtavim rukama palio jednu cigaretu za drugom, predstavio se i rekao da je po zanimanju istoričar. Nisam upamtio kako su se njih trojica zvala, sumnjam čak i da su mi rekli svoja prava imena.

Objasnili su mi da je nauka pod Hitlerom imala izvesne uspehe koji su po završetku rata proglašeni tajnom, jer su počivali na radovima zločinaca kao što je bio doktor Mengele u Aušvicu. Nauka o rasama podržavala je istraživanje genetsko-tehničkih mogućnosti, a to je otvaralo put kojekakvim manipulacijama. Nekako od polovine rata sva su istraživanja u tom pravcu zapuštena, jer nisu važila kao bitna za ratnu pobedu. Uprkos tome, sačuvan je određen genetski materijal. Među njima i moga oca. A sada je izgleda pronađena mogućnost da se ponovo ožive čitava bića, što znači da se vaskrsnu ljudi na osnovu zamrznutih ćelija. Institucija u kojoj se nalazim svesna je moralnih dimenzija takvih eksperimenata, zbog toga će nastaviti da radi veoma diskretno i oprezno, obavezno samo uz pristanak neposrednih naslednika osoba o kojima je reč. Moj otac je bio lekar, ginekolog, zbog toga će, ukoliko bude vraćen u život, možda lakše shvatiti šta se s njim dogodilo.

Samo sam klimnuo glavom ne nalazeći snagu da išta kažem.

Provedoše me kroz jarko osvetljene laboratorije, pokazaše različite aparate, kad sam se zamorio, zamoliše me da sednem u

veliku biblioteku, staviše pred mene izveštaje, proračune i fotografije. Nisam baš sve razumeo, samo sam shvatio užasno pitanje da li dozvoljavam da pokušaju da vaskrsnu mog oca ubijenog pre šezdesetak godina. Nisam sebe pitao da li bi moj otac dao svoj pristanak. Složio sam se, potpisao neke dokumente. Eksperiment će se izvesti sutra u mom prisustvu.

Ručali smo ribu, koju ne volim, ali utonuo u misli jeo sam i ne slušajući razgovor trojice domaćina. Rekoh li da sam razmišljao? Nije to prava reč, nisam imao nikakve jasne misli. Novost me je do te mere iznenadila, uzdrimala, užasnula, da sam samo delovao zamišljeno.

Teško mi je da opišem kako sam proveo sledeću noć, kako sam doručkovao, seo u automobil, stigao u vilu, u taj tajanstveni institut. Čini mi se da se sve to dogodilo veoma davno, ko zna kad, a zbilo se pre nekoliko nedelja. Jedva se sećam treperenja sijalica na aparatima, čudnog zujanja, klepetanja i šištanja, uzbuđenog šaputanja naučnika iza mojih leđa. Trajalo je čitavog dana.

A uveče... Veče. Prijatni, topli čas sumraka u proleće. Preko dana padala je kiša, prozor je stajao širom otvoren i svež vazduh je strujao kroz mali salon u kojem sam sedeo sa odavno pokojnim ocem. Izgledao je tačno kao pre šezdeset i jedne godine, star kao što je bio kad su ga ubili, a imao je tada četrdeset i dve godine. Ja sada imam sedamdeset i dve.

Kada sam ga poslednji put video, kad smo se rastali, imao sam dvanaest godina. Ne znam više kakve mi je savete davao, znam samo da mi je svečano obećao da će ostati živ. Rekao je: "Časna reč!" Možda je mislio da vraća, da je to čarobna formula. To je jedini put da je prekršio neko svoje obećanje. Nije ostao živ.

A sada smo opet sedeli zajedno i trebalo je da jedan drugom podnesemo izveštaj, ja – kako sam od tada živeo, on – kako je poginuo, kako su ga ubili. Bio je obučen tačno onako kako ga se sećam, besprekorno, građanski, odelo sa prslukom, decentna kravata. Bio je visok, vitak, crna kosa strogo začešljana, preko noći uvek je stavljao mrežicu da se frizura ne bi pokvarila. Nosio je naočare sa debelim staklima. Sad je bio jedva malo stariji od mog sina. Ja ne ličim na njega, debeo sam, za glavu manji, naočari mi nisu potrebne, kažem u šali da su mi oči još jedini organ koji valja.

Moj otac je za mene bio kao otac iz knjiga, najbolji, najpametniji, ideal. Kako da se to opiše rečima? Poštovao sam ga, bio je za mene arbitar u svakom pogledu, neograničeni autoritet, sve što očevi treba da budu, a obično nisu, osim ako ne umru tako rano da sinovi nemaju vremena da se posvađaju sa njima.

Bio je sad mnogo mlađi, pa ipak – za jednu smrt, za jednu večnost stariji i ispred mene.

Ja sam bio veoma uzbuđen, on savršeno miran. Sedeli smo u zelenim, kožnim foteljama. On je imao slične u svojoj biblioteci, sobi pored ordinacije u kojoj je primao važnije pacijentkinje.

Veoma mi je teško da opišem naš kratki razgovor. Insistirao je da ja govorim prvi, da kažem kako sam živeo, kako sam ostao živ u koncentracionom logoru, molio me da mu opišem svoju porodicu, svoju karijeru – on je koristio tu reč – pre svega da mu makar kratko prepričam sadržaj svojih knjiga.

Kad je počeo da govori o svojoj smrti, a ubili su ga zajedno sa mojom majkom, odmah je izjavio da bez nje ne želi da nastavi život, čak ni za mene, čak ni za moju ženu, decu, njegove unuke, koje bih mu tako rado predstavio, a majčini geni, kao što nam rekoše sa žaljenjem, nisu sačuvani, pobledeo je, činilo se da je sve slabiji, malo pomalo postao je providan i počeo da nestaje, da se rastače ni u šta.

Nisam se ni pomakao, prosto nisam imao snage, nisam uhvatio njegovu ruku, nisam se pripio uz njega ne bih li mu predao nešto svoje telesne topline. Zašto? Ne znam. Nisam ni pokušavao da ga zadržim. Znao sam, sada će nestati, nestati zauvek. Sedeo sam sâm, suočen sa praznom zelenom foteljom. Tako su me našla ona tri gospodina, koja su me pozvala, diplomata, naučnik i istoričar, neka su prokleta njihova imena!

Rekoše da je, eto, eksperiment, koji je tako lepo počeo, nažalost, ipak propao. Uprkos tome, duguju mi duboku zahvalnost. Možda će nekom drugom prilikom... Nisam više slušao.

Žao mi je što ova priča sad naglo mora da se prekine. Nema dalje... Nije me više zanimalo da li i sa čijim genima nameravaju da nastave svoje pokušaje. Hteo sam da se što pre vratim u svoj svakodnevni život, da mirno i normalno preživim njegov verovatno samo još kratak ostatak.

Šta je normalno na ovom svetu u kojem se dešava sve to što se dešava, i to ne samo u doba vladavine nacista nego i danas, i danas još negde gde žive ljudi?

"Neobično nam je žao!" rekoše tri gospodina pošto se telo mog vaskrslog oca – a u ovom slučaju sme da se govori o vaskrsu, zar ne? – rastočilo ni u šta. "Negde smo pogrešili. To ćemo proučiti. Nadamo se da ćemo nekom drugom moći da vratimo roditelje!"

Ja im odgovorih: "Ne verujem!"

Zaista ne verujem.

Odlomak iz romana „Aveti iz jednog malog grada“

PRAVI ARIJEVAC

Pre nego što će se povući u kukuruz, visok kao džungla, ciganski knez dao je uputstva svom najmlađem sinu, Miki:

“Sačekaćeš dok ne javim da dođeš i ti. Može biti opasno, ali neko od mojih mora da izdrži, a ti si najpametniji i najspretniji. Prema novim vlastima budi poslušan, jer to je red, ali nikako ponizan, ne zaboravi da si Rom, a to znači čovek!”

Nije bilo jednostavno sprovesti očevu volju. Posle okupacije malog banatskog grada Cigani, doduše, nisu izbacivani iz svojih inače bednih staništa, kao Jevreji, jer su i do sada živeli u istom naselju gotovo kao u getu, ali morali su na rukavu da nose traku sa natpisom Zigeuner, nisu smeli da idu po trotoaru, i nadalje su morali da se bave najtežim i najnedostojnijim poslovima, međutim, za razliku od svojih jevrejskih sugrađana, oni su na to navikli.

Začarani krug. Kao odgovor na teror okupacionih vlasti širili su se redovi pokreta otpora, bilo je sve više sabotaža i napada na nemačke vojnike i činovnike. Žitna polja pretvarala su se u plamena mora, minirane su železničke kompozicije natovarene namirnicama za Hitlerovu vojsku. Neoprezni oficiri, pa čak i čitave patrole okupatora prosto su likvidirani iz mraka. Vlasti nisu uspevale da uhapsu borcu, zbog toga su hapsili i ubijali taoce, pa su rasli očajanje i bes ne samo među srpskim stanovništvom.

Ubijati je lakše nego odstranjivati leševe. Zahteva napora za samo pogubljenje, ali još veći problem je prostor za uklanjanje, sahranjivanje ili spaljivanje posmrtnih ostataka. Potrebna su ne samo radna snaga, nego i dželat. Nemačkoj komandi ništa nije bilo logičnije, nego da u tu svrhu koriste Cigane.

Esesovski vod je desetine civilnih uhapšenika kao taoce streljao u dvorištu zgrade suda. Cigani su primorani da ubijene ljude, među njima i nekoliko mladih žena, natovare na kola i peške otprate do Žitnog trga u centru grada. Tamo je na dva stuba postavljena greda i leševi su radi zastrašivanja obešeni za vratove. Po dvojica su dizala truplo, treći je stajao na merdevinama, učvršćivao omču za vrat i vezivao konopac za gredu. Tešili su se da se radi o pokojnicima koji više ne osećaju ništa. Onda je mladić, koji je stajao gore, u mrtvoj devojci, koju su podigli da bi je obesio, prepoznao svoju rođenu sestru. Jauknuo je i hteo da siđe, ali

ga je nasmejani esesovac sprečio uperivši u njega automat.

“To je moja sestra!”, zakuka Rom.

“Pa šta? Učinićeš joj poslednju uslugu!”

Esesovac je ispalio rafal u vazduh. Golubovi i vrapci su uplašeno odlepršali. Brat se bez reči ponovo popeo, čvrsto zavezao grubo uže za vitki vrat dvadesetogodišnje devojke i još jedanput je pomilovao po crnoj kosi. Sestra je volela da joj uveče ponekad očetka kosu.

Te noći su izvestili Miku, sina nestalog ciganskog kneza, o strašnom poslu koji su morali da izvrše. Jedan Rom ljutito viknu:

“Tvoj otac je kidnuo!”

“Ostavio nas je na cedilu!”

“Gde je sad taj naš knez?”

Mika je uspeo da autoritativnim gestom smiri ljude.

“Vi znate gde je on! On je sa partizanima i bori se protiv tih zločinaca. Bori se i za vas!”

“Pa zašto onda svi ne krenemo za njim?”, upita još uvek zbunjeni mladić koji je morao da obesi svoju mrtvu sestru.

“Posle onog što se tebi dogodilo zaista možeš da ideš odmah. Posle ću ti u četiri oka reći kuda da kreneš i dati ti lozinku. S tobom neka pođu još četvorica, ali ne možemo svi istovremeno, to bi celu akciju dovelo u opasnost.”

Iste noći su i gospoda oficiri gestapoa i komande u svom klubu otvorenom u bivšoj oficirskoj kasini vodili razgovor o sličnoj temi. Jedan od njih se pobunio zašto se tim zločincima ukazuje čast streljanja? Trebalo bi ih vešati žive! Konopac može da se upotrebi i više puta, a za metak je šteta.

“Nije tako jednostavno”, odgovori šturmfirer.

“Moji momci nemaju problem da streljaju osuđena lica, to im je deo službe, međutim, nemam ni jednog koji bi umeo da veša kao dželat. Vešanje je i inače samo čin zastrašivanja, a to postizemo i javnim izlaganjem leševa obešenih za vrat...”

“Koješta, ratni družo. Ceo grad zna da smo ih pre toga milostivo streljali!”

Diskusije je uz dosta konjaka i kajsijevače vođena do zore i na kraju je odlučeno da se dželat nađe među Ciganima. Sutra ujutro trebalo je da se izvede prvo takvo pogubljenje, izdata su naređenja da se sve pripremi.

Dan je topao kao da je avgust, a ne već kraj septembra. Prethodne noći nekoliko mladih Roma zahtevalo je od Mike da pođe sa ostalima, a on je shvatio da ne može da igra ulogu vođe ako ne učestvuje u aktivnostima i kad se očekuju velike neprijatnosti. Naravno

da nisu znali zašto ih pozivaju na poljanče blizu fabrike šećera.

Vešala su već postavljena, jame iskopane. Taj posao završili su drugi zatvorenici, koji nisu znali za koga pripremaju stratište. Stanovnici obližnjih ulica isterani su iz kreveta da bi prisustvovali pogubljenju. Postrojen je vod esesovac

Mika stiže na čelu svojih ljudi i među vezanim taocima prepoznaje nekoliko sugrađana, jedan od njih išao je s njim u školu od prvog razreda osnovne, pa sve do mature.

“Ponašao si se kao neki vajni intelektualac, čak kao marksista! Zar te nije stid? Otišao si u dželate, cigančino prokleta! Priđi da bih mogao da ti pljunem u lice!”

“Šta taj priča?”, pita esesovski šarfirer koji komanduje vodom svojih ljudi i domaćim Švabama. Neko mu prevodi. “Zar tako? Pa to je sve zanimljivije. Hej, ti! Dođi ovamo!”

Mika mu prilazi poslušno, učtivo, kao što mu je otac naredio, ali ga gleda pravo u oči.

“Izvolite, gospodine!”

“Ti ćeš biti prvi dželat i pokazati kako se to radi, i to na onom tvom bivšem drugu!”

“Nikada, gospodine. Zašto vaši ljudi ne izvršavaju vaše zapovesti?”

“Kako se usuđuješ?” Šarfirer vadi pištolj iz futrole. “Zar zaboravljaš da smo rasa gospodara, a ti Ciganin?”

Mika zna da je sada svejedno šta će reći, ali ostaje miran i odgovara na besprekornom nemačkom jeziku.

“Arijevcima smo mi, gospodine. Mi smo Romi, potičemo iz Indije. Reč Arijevac dolazi iz sanskrita i znači plemeniti. Sanskrit je prajezik iz koga se rodio i naš jezik, romani. A sam će ga đavo znati iz kojih severnih prašuma potičete vi, Nemci!”

Mika je počeo prilično mirno, ali govorio je sve glasnije i na poljančetu je za trenutak zavladao tišina. Izdržao je pogled Nemca. Niko nije očekivao da će ovde Rom održati govor. Iz redova talaca, koji su očekivali smrt, začulo se:

“Bravo!”

“Živeo Mika!”

Šarfirer je zapanjen. Razmišlja. Najzad zapuca, ali ne u glavu ili grudi, nego u noge. Sin ciganskog kneza ne uspeva da priguši krik i pada u travu. Esesovac pokušava da ga nogom gurne do najbliže jame, pa se razdere na Cigane:

“Podignite ga. Bacite ga tamo!”

Niko se ne miče.

“Ma ti me idioti ne razumeju, prevedite, čoveče!” razdere se na jednog domaćeg Švabu.

“Ovde svi znaju i srpski, i nemački, i mađarski, šarfireru!”

“Šta čekate! Naterajte ih!” obraća se svojim potčinjenima, pa oni upere automate u unezverene Rome.

Čovek je slabo stvorenje. Boji se smrti. Dva Roma uhvate svog mladog vođu za noge i ruke:

“Oprosti, Miko!”

Mika ne uspeva da izusti da im oprašta. Bacaju ga u jamu. Sva snaga mu je potrebna da ne zakuka od bola, govori sebi da neće boleti manje ako bude vikao. Zna i da će uskoro sve proći.

“Zakopajte ga!” naređuje šarfirer. “Zakopajte ga živog! Hajde, inače ćemo sve vas u istu jamu!”

Ašovi i lopate inače stoje spremne. Najmlađi sin ciganskog kneza, koji je odbio da Nemcima posluži kao dželat, umire gušeći se pod rođenom, od rose vlažnom, crnom zemljom, umire ležeći pogubljen, ali kao uspravan i plemeniti čovek, kao Rom.

BITKA KOD MULVIJEVOG MOSTA

(Poglavlje iz romana „Konstantin“)

Sanjao je da jaše velikog i debelog vranca. Jedva je uspevao da se održi u sedlu i to ga je uznemiravalo. U snu se čudio kako mu je teško da održi ravnotežu. Inače, na javi, bio je sjajan jahač.

Posle je video da pored njega jašu mnogi, svi lako i elegantno, jer su na konjima normalnog rasta, a njegov je bio veći od slona.

U galopu su jahali preko neke strnjike. Nad njima su letele ogromne ptice, koje su se pretvorile u oblake. Oblaci su imali nasmejana lica. Konstantin nije znao smeše li mu se prijatno ili ironično i preteći.

Iznenada je pred njim blesnula jarka svetlost, morao je da pusti uzde i zakloni oči. Međutim, iako se strahovito uplašio, nije pao s konja, naprotiv, učinilo mu se da je mnogo sigurniji i gonio ga je u susret tom sjaju. Usred strahovitog tutnja kopita, vike, zveketa strašnih oklopa i fijuka oluje, iznenada je čuo tih i razgovetan Ablavijev glas:

„Gospodaru!“

„Da, da... Sad ću.“

„Legije su postrojene po tvom naređenju.“

Konstantin je skočio iz postelje i mahnuo robovima, koji su se diskretno pojavili u pozadini i doneli posudu za umivanje i vrč zagrejane vode.

„Kakvo je vreme, moj Ablavije?”

„Tmurno, oblačno, vidljivost smanjena, iako magle nema. Nije ni naročito hladno...“

„Dobro. Zovi mi Haldejce. Brzo!“

Znalo se da su to njegovi proroci za meteorologiju. Sad je svaki detalj bio važan. Kad su se vitki, obrijanih glava sveštenici pojavili u šatoru, Konstantin je već bio u sjajnom oklopu i jeo lepinju sa pečenom svinjetinom.

„Da li se nešto menja u vašem predskazivanju?“

„Ne, gospodaru. I prema najnovijim znacima sunce će se probiti tačno u vreme kad smo ti rekli. Sad je to izvesno, posmatrali smo...“

„Ne zanima me šta ste posmatrali. Nemam nameru da učim vaš zanat. Ako budete u pravu bogato ću vas nagraditi.“

Jedan rob je bojažljivo javio:

„General Marcijan je pred šatorom.“

„Dolazim.“

Pred šatorom je srdačno zagrlio svog starog načelnika štaba i naredio da se dovede konj.

„Kakav nam je plan, gospodaru?“, upitao je Marcijan sumnjičavo.

„Da budeš pored mene sve dok te negde ne pošaljem sa konkretnijim zadatkom, a da iza nas bude dovoljno kurira koji brzo mogu da prenesu naređenja legijama. Donesite moj znak!“

Carev steg je takođe bio ukrašen slovima *P* i *X* i izvezen biserjem. Na vrhu koplja blistalo je drago kamenje. Trojka izabranih ratnika nosila je steg pred Konstantinom.

U tom trenutku, na rubu povelikog slobodnog prostora, koji je ostao između carskih šatora, između borova pojavio se hrišćanski episkop Osije u mrkoj kabanici. Očigledno je nameravao da priđe vojskovođi, ali ga stražari nisu propuštali.

„Vi sačekajte ovde!“, naredio je car i mamuzama tako podbo svog konja da se gotovo u skokovima našao pred sveštenikom, koji je ustuknuo. Sjahao je i dobacio uzde jednom stražaru. Desnicom je zagrlio mršavog episkopa i odvuкао ga pod stabla. Sve je to trajalo samo nekoliko minuta, ali se Marcijanu učinilo da je krajnje neumesno.

„Vojska ga čeka pred bitku, a on nalazi vremena za takve sumnjive spodobe. Nije to više ona naša stara Imperija, moj Ablavije!“, uzdahnuo je tužno.

„Svakako, generale. To je novi Rim, nova Imperija! Zna gospodar Konstantin šta radi i s kim se savetuje.“

Lako uzjahavši bez ičije pomoći, ne osvrnuvši se, Konstantin je krenuo prema poljani na kojoj su ga čekale legije, a rukom je mahnuo generalima, ađutantu, stegonošama i telohraniteljima da krenu za njim.

Naravno, svi su slutili da će danas biti odlučujuća bitka posle višegodišnjeg taktiziranja. Konstantin ništa nije prepuštao slučaju, iako se pretvarao da odluke donosi naprasno. Zapravo se nije oslanjao

ni na kakvu inspiraciju, pripremao se dugo i ozbiljno, razmišljao o zapovedničkim, kratkim rečenicama koje će izgovoriti naglo, kao da se upravo setio šta da kaže. U stvari izbegavao je improvizacije, mada to nije znala ni njegova najbliža okolina.

Pre više od godinu dana dozvolio je da se u Španiji, koja je bila pod njegovom vlašću, okupi Sabor hrišćanskih episkopa. Pomagao je njegovu održavanje novcem i obezbeđivanjem putovanja učesnika, interesovao se za njegov tok. Zapazio je Osija kao jednog od politički različitih i pametnih sveštenika i dobrog organizatora, pozvao ga je kod sebe i preko njega dobijao obaveštenja, oslanjajući se na ispovesti vernika i druga zapažanja sveštenika. Naravno da je nešto morao dati za uzvrat. To je bila dozvola da se crkva bolje organizuje, čvršće poveže. I tek kad se uverio da na Istoku, pod jurisdikcijom Licinija, neće biti nikakvih iznenađenja, kad je osigurao zaleđe, krenuo je protiv Maksencija, a to je značilo na Italiju, na Rim, na samo srce Imperije.

Proglasio je na sve strane:

„Ne bih u životu imao više ni trunke radosti ako bih morao da se pomirim s tim da prestonica sveta i dalje pati pod uzurpatorom!“

Na početku tog rata Maksencije je imao preko 170.000 vojnika organizovanih u legije pešadije i oko 18.000 oklopnih konjanika. Konstantinova armija brojala je najviše 100.000 boraca, pre svega Britanaca, Gala i drugih varvara, koji su bili hrabriji i bezobzirniji borci. I komanda je bila bolja. Hrišćanski sveštenici su i na jednoj i na drugoj strani pronosili glas da će presudnu ulogu odigrati „nebeske legije“ koje će voditi pokojni car Konstancije Hlor, a one će, naravno, jurišati na strani njegovog sina, za pravičnu stvar i istinitog Boga.

U munjevitom pohodu Konstantin je, polazeći sa severa, osvajao grad po grad. Ovde više nije govorio da mu zarobljenici nisu potrebni. Naprotiv, postupao je sa njima vrlo dobro. Naredio je da se od njihovih mačeva iskuju okovi za neposlušne ili da im se ostave ako se zakunu da će do osvajanja grada Rima služiti isključivo njemu.

Maksencije i njegove vojskovođe, na čelu sa Rurijem, do te mere su bile iznenađene da im brojna premoć više nije mogla pomoći. Da su blagovremeno poseli klance u Alpima, verovatno bi mogli da spreče prodor, ali pošto su se setili da otpor pruže tek u podnožju planina, Konstantinove čete su, jurišajući sa vrhova, uspele da prosto pregaze neprijatelja. U samoj Italiji strogo je zabranio pljačkanje osvojenih gradova, što je od starih vremena predstavljalo

privilegiju svake pobjedničke vojske. Konstantinovi vojnici su čak pomagali stanovništvu pri gašenju požara nastalih u vreme bitaka, vojni lekari su smesta počeli da pružaju pomoć građanima, žito u magacinima nije se zadržavalo samo za potrebe vojske nego se delilo i sirotinji. Posle takvih postupaka, koji su se pročuli, kapije pojedinih utvrđenih gradova često su se dobrovoljno otvarale pred disciplinovanim četama.

Ali svi ti početni uspesi, ma koliko bili značajni, danas su mogli da se pretvore u svoju suprotnost. Maksencije je sve svoje snage koncentrisao u samom Rimu, a Konstantin je deo jedinica morao da ostavi u pojedinim garnizonima. Osnovno pitanje bilo je u čiju bi se korist okrenulo čekanje. Konstantin je bio uveren da vojni pohod mora da završi pre zime. Grad Rim, zapostavljen poslednjih decenija, opet je postao simbol i kruna cele Imperije.

Konstantin je pouzdano znao nešto što ni Marcijan ni ostali njegovi savetnici i generali nisu mogli znati. Znao je da je Maksencije već izgubio živce. Još pre nekoliko dana primio je izveštaj od Osija da je princeps u Rimu naredio da se sruši most preko Tibra, zvani Mulvijev most, koji je predstavljao jedini izlaz iz grada prema severu. Međutim, juče su pored njegovih ruševina na brzinu izgradili novi, pontonski most. To je moglo značiti samo da je Maksencije sada ubeđen da se može uzdati u svoju nadmoć i da će njegove jedinice izaći iz grada i upustiti se u otvorenu bitku. Ako je odluka zaista trebalo da padne toga dana, ništa se povoljnije nije moglo dogoditi. Sve je počelo da se odvija tačno prema Konstantinovim planovima. Pa ipak, još nikome nije hteo da se poveri. I nadalje je želeo da sve prikaže kao nadahnuće trenutka, što je spremao na osnovu dobro proučenih informacija.

Zaista nije bilo magle, ali su niski oblaci prekrili nebo i vidljivost nije bila dobra. Pozdravljen trubama i udaranjem kratkih mačeva u štitove, Konstantin je projahao ispred legija i sa svojom pratnjom zauzeo položaj na jednom brežuljku.

„Naredite da nam donesu vina!“

Caru i njegovoj najužoj pratnji posluženo je vino iz zlatnih pehara, kao da se ne nalaze pred odsutnom borbom, nego u miru na manevrma. Iznenađeno je dojahao kurir, ali pošto se car nije ni pokrenuo, kao da nikakva vest ne može da ga uzbuđi i zainteresuje, prašnjavi oficir se obratio Marcijanu i nešto mu uzbuđeno šaputao na uvo. Marcijan je smesta prišao caru:

„Javlja da je Maksencijeva vojska upravo zaposela *Via Flaminiu* i da maršira prema nama...“

„Znam. Tako i treba da bude!“, rekao je mirno zaprepasćenom generalu. „Sad mi dovedite Haldejce i hrišćanskog episkopa Osija.“

Konstantin je znao kakvu ulogu u životu ratnika igraju epizode koje se posle mogu prepričavati. Rimski generali su često na pogodnim brežuljcima izvodili prave male predstave kako bi ohrabрили svoje legije. Držeći se tog običaja, a računajući pre svega na praznoverje među vojnicima, pred svima je primio sveštenike, koji se međusobno nisu podnosili. Nije smatrao da treba da ih sasluša odvojeno. Haldejce je pitao:

„Koliko još vremena?“

„Jedan sat, gospodaru. Vetar je sve jači.“

„Dobro. Osije?“

Hrišćanski episkop se prekrstio pogledavši konkurenciju obrijanih glava i stupio napred, ali nije rekao ništa.

„Sad pripremi svoje. To će biti kroz jedan sat. Jesmo li se razumeli?“

„Kako da ne. Ne brini.“

„Možete ići. Konja!“

Čim je on uzjahao, to su učinili i svi iz njegove pratnje. Robovi su sklanjali zlatne pehare u kovčege.

„Marcijane, ostavljam ti četvrtinu vojske. Ovde ćeš dočekati Maksencijeve legije. Potrudi se da dobiješ u vremenu. Bori se koliko možeš, ali bez suviše velikih žrtava, razumeš! Raspored jedinica neka bude takav da neprijatelj ne shvati odmah da vas je tako malo, da to nije glavnina. A glavnina sad mora da pođe sa mnom.“

„Ja sam verno služio i tvog oca, Konstantine!“, odgovorio je Marcijan tiho, ostavljajući po stranu svaku formalnost jer mu se učinilo da je sada već sve izgubljeno. „Spreman sam danas da poginem i za tebe. I to će se zbiti. Ali, ako ti imaš nekakav plan ili znaš nešto što ja ne znam, ako nisi poludeo, molim te, reci mi, jer ja ovako u neizvesnosti i pored najbolje volje ne mogu dobro da komandujem.“

Konstantin je mamuzama naterao svog konja da se za trenutak uzdigne na stražnje noge, pa se brzim pokretom tako približio svom generalu da je ovaj, gotovo nehotice, spustio desnicu na balčak kao da mora da se brani od napada. Međutim, dok su dva konja stajala dahćući, ali mirno, bok uz bok, Konstantin je prihvatio intimni ton:

„Ti si sigurno u pravu, moj Marcijane. Možda sam preterao sa diskrecijom. Ali nisam hteo da se sazna, jer od toga može da zavisi sve. Znao sam da će Maksencije izaći iz Rima. Kao što se i zbilo. On maršira ovamo, jer misli da može da nas tuče. Ja glavninu vodim na severozapad, kao da ćemo otići, ali se vraćam preko *Via Cassie* i pred Mulvijevim mostom ponovo izbijam na *Via Flaminiu*, tako ću se naći Maksenci-

ju iza leđa. Onda će nam sa nebesa stići znak i mi ćemo ga uništiti...”

„Kako to misliš sa nebesa...?“

„Videćeš, moj Marcijane, imaj još malo strpljenja i povenja u mene. Čuvaj se. Molim te, ne izlaži nepotrebno život opasnosti. Neprijatelja zadrži ovde samo jedan sat. Manje od jednog sata. To možeš i sa ovim četama koje ti ostavljam. Više vremena meni nije potrebno. Veruj mi. Možeš i moraš da mi veruješ!“

Konstantin je imao samo trideset i osam godina, ali je već više od četvrt stoleća bio u armiji. Naučio je da posmatra ljude. Tačno je znao kada kome mora da priđe. Koliko mora da igra gospodara i u kom trenutku treba nekog najprisnijim rečima snažno da veže za sebe. Odavno je shvatio kako može da koristi ljude, jer se uverio u svoju moć i sposobnost da ih pridobije za sve što bi želeo. Udaljio se od umirenog vojskovođe, zatim je objasnio udarna dejstva ostalim komandantima na brežuljku i onda samopouzdao izdao naređenje:

„Na izvršenje! Deo određenih legija, za mnom!“

Krenuo je pravo na severozapad. Nije ni pomislio da kontroliše kako se izvršavaju njegove zapovesti.

Maksencije je za to vreme napredovao veoma sporo i oprezno. Bio je svestan činjenice da je njegov protivnik veći strateg, a bio je uznemiren i neizvesnošću svog poduhvata. Konstantin je zaista imao dosta vremena. Jahao je prvo preko teškog, brežuljkastog terena, a posle preko močvara i poljana raskvašenih jesenjim kišama, ali je na kraju ipak izbio na dobar drum, koji ga je vodio neprijatelju iza leđa. Sad samo još da stignu i pešačke legije. U trouglu između reke Tibar, nadošle od jesenjih bujica, i dva velika drumova, *Via Cassiae* i *Via Flaminie*, Maksencije je svoje trupe razvio u liniju prema slabim jedinicama pod komandom Marcijana, ali je s boka imao Konstantinovu glavninu za koju nije znao. Vetar je duvao sve jače, fjučkao kroz krošnje drveća, na drumu se čuo bat bezbrojnih koraka, kroz močvare su takođe šljapkale vojničke noge, tu i tamo njištali su konji.

Da je iko imao vremena da posmatra nebo, video bi kako vetar sve brže nosi velike, sive oblake. Iznenada je njihova zavesa počela da se cepa, sunce se probilo i i sve obasjalo, tako da se vidljivost naglo povećala. Kroz legije, poređane jedne protiv drugih u bojevom poretku, prenosio se uzvik:

„Krst! Krst Gospodnji!“, klicali su hrišćanski sveštenici, pokazujući u nebo kako ih je Osije naučio. „Sunce! *Sol invictus!* Pobjeda je naša!“, vikali su takođe paganski proroci i vračevi u redovima Konstantinovih vojnika. „Napred!“

Legije su nezadrživo krenule.

„Na to je, dakle, računao!“, oduševljavao se Marcijan, sada potpuno smireno upravljajući pokretima svojih četa, a kad su mu kuriri javili da se Maksencije postrojio u liniji leđima okrenut prema Tibru, stari general je uzviknuo: „Pa, on je potpuno poludeo. Rurije moj, zar tako da pogrešiš? Zaista, bogovi su na našoj strani!“

Sve ostalo što su izvodile Konstantinove jedinice ličilo je na dobro uvežban manevar, ali se u odnosu na braniocce grada pretvorilo u obično klanje. Konstantin je na čelu galskih konjanika predvodio napad na bok neprijatelja. Bilo je to veliko iznenađenje. Maksencijevi vojnici nisu uspeli dovoljno brzo da se okrenu na tu stranu, nisu uspeli ni da napreduju, jer su se ispred nalazile njihove prethodnice u čarkama s Marcijanom, a iza njih je hučala nabujala reka. Nastala je opšta panika.

Maksencije se sa pretorijancima nalazio u centru svoje armije. Uzalud je slao naređenja na sve strane. Niko ga više nije slušao. Izgubio je vezu i sa vojskovođom Rurijem, koji je jahao na čelu kolone. Većina je pohrlila natrag prema Rimu i bez naređenja, uverena da će iza sigurnih bedema nekako da se zaštiti od smrti. I sam Maksencije se pokolebao. Odlučio je da se povuče u grad. Ali, na uskom mostu već je nastala gužva koja se nije mogla sprečiti ni kad je on stigao sa svojim gardistima.

Pontonski most je popustio upravo kad je princeps prelazio. Pao je u Tibar i mutni talasi su za tren progutali njega i njegovog konja. U vodi je nestala i perjanica njegovog šlema. Tako je poginuo neposredni potomak herkulijevske loze, kako ju je Dioklecijan predstavio svetu. Sad je Konstantin i po adoptaciji i po ženidbi bio nosilac dinastije, čije je članove uspešno istrebio. Kad su mu njegovi verni hrišćani ispričali kako je most popustio pod vojskom i kako su u vodu pali uzurpator u njegovi gardisti, Osije je odmah razvio sliku biblijskih razmera:

„Kao u vreme Mojsija kad su faronova borna kola i njegova vojna sila potopljeni u moru, tako su i Maksencije i njegovi ratnici kao kamenje propali u dubinu, most preko Tibra se rastavio pod njihovim nogama, čamci sa posadama su potonuli, a on, najbezbožniji među njima, propao je između talasa...”

Pretorijanci su jedini ostali pred srušenim mostom i borili se hrabro do poslednjeg čoveka, kao što su naučili. I to je, takođe, koristilo Konstantinu. On je znao da će tu gardi morati da raspusti, jer Rimom neće potpuno ovladati dok ona postoji. Stoleće i po pretorijancu su igrali bitnu, često odlučujuću ulogu prilikom izbora imperatora. Bilo bi teško preživeli osuditi na

smrt ili ih prognati. Kad bi to učinio, Rim bi žalio nad njihovom sudbinom. Ovako je sve bilo rešeno. Kod Mulvijeovog mosta poginuo je i poslednji pretorijanac u rimskoj istoriji.

POSETA RODNOM GRADU

Ovo će biti gorak tekst. “Na licu mesta” obično se kaže kad je ustvari reč o “mestu zločina”. Prihvatam takvo tumačenje takodje i u ovom slučaju. Došao sam na mesto zločina, ma da svakako nikako u ulozi zločinca. Moj jedini zločin u toj stvari je što sam razliku od mnogih drugih ostao živ.

Pred današnjom zgradom biblioteke u vreme mog detinjstva nalazila se kafana “Šoljom”, što na mađarskom znači soko. Tada nisam razmišljao šta ta reč znači. Tu bi uveče sedeo moj deda i pio pivo. Ja sam sada već stariji, nego što je moj deda bio tada... Ponekad bi mi naručivao viršle sa renom, pa je mađarska reč za sokola za mene do danas zadržala ukus krckavih viršli, kakvih danas više nema. Preko puta trga, u kafani hotela, koji se zvanično zvao “Vojvodina”, a svi su i dalje o njemu govorili da je to “Roža”, što mu je bilo ime pre Prvog svetskog rata i na mađarskom znači ruža, prepodne je sedela moja baba sa svojim prijateljicama, a sve su na glavama imale neprirodno velike šešire. Više sam voleo da se uveče priključim dedi i pojedem viršle sa renom, nego da posle školskih časova uđem kod babe po kolače sa šlagom, “indijaner-krofne”, jer bi me ona i njene prijateljice izljubile, pa sam dugo mirisao – tada bih rekao smrdeo – po njihovom puderu. Ne znam ni zašto se taj slatkiš, spolja crn, iznutra beo, zvao po Indijancima, a ne po Crncima, za mene su i jedni i drugi bili podjednako egzotični.

Iza katoličke crkve, koja se i sada šepuri pored biblioteke, nalazila se zgrada u kojoj je stanovao kantor Imre Lang, kod koga sam morao da učim da sviram na violini. Sa jedanaest godina sam izjavio da to više neću i moji roditelji su popustili. Ali za mamin trideset deveti rođendan, 11. avgusta 1940. godine, još sam uvežbao i poslednji put svirao na violini pesmu koja je tada bila u modi zbog istoimenog mađarskog filma “Samrtno proleće” – (Halálos tavasz) – a koju je volela. Nisam znao da reč “samrtno” može takodje i u životu, a ne samo na filmu, da ima ubitačni značaj. Nisam razmišljao o njenom pravom značenju, baš kao ni o tome šta je to “šoljom” ili šta Indijance povezuje sa krofnama. To je bio poslednji mamin rođendan, koji će provesti na slobodi, na sledeći, četrdeseti, još će biti živa u koncentracionom logoru Sajmište u

Beogradu pre nego što će je, ne znam kojeg datuma, ugušiti u plinu u specijalnom kamionu za ubijanje Jevreja vozeći je kroz glavni grad Srbije.

Pravi roštilj kao da je izumro u Srbiji. Nema ga više ni u Leskovcu. Pre Drugog svetskog rata novine su pisale kad bi jedan čevabžija, prešao kod drugog krčmara. To je bilo značajno kao danas kad fudbalski ili košarkaški timovi menjaju trenere. Čevapčići nisu male faširane šnicle. Važan je ćumur i od čega je, važna je mešavina mesa i od koje je životinje i koliko mora da odstoji, tajna je kako su pomešani začini... Sećam se naročito čevapčića u bašti restorana na glavnom ulazu u fabriku šećera. Kad me kolima dovoze u Zrenjanin na književne večeri ponekad molim da se u grad uvezemo starim putem, dolazeći iz Beograda s leve strane nivüe fabrike šećera, da bih mogao da bacim nostalgičan pogled na vilu koja je nekad pripadala direktoru, Viktoru Eleku, najboljem prijatelju mog dede.

Prvi čovek, koga su Nemci obesili kad su okupirali tadašnji Petrovgrad, bio je Viktor Elek. O tome su stanovništvo obavestili plakatima. U noći posle toga deda i baba su izvršili samoubistvo.

Koju godinu pred rat Elek i deda su direktorovim kolima, jedinim američkim “Pakardom” u gradu, napravili izlet do Francuske i Monaka. Dok su sedeli pred kafanom u Monte Karlu zamolili su ih da statiraju, jer se upravo snimao nemački kriminalistički film. Naravno da su pristali. Taj film još je pre početka Dugog svetskog rata stigao u jedan od tri petrovgradska bioskopa, ako se ne varam, baš u onaj koji se nalazio u zgradi hotela “Vojvodina”. Videli smo u jednom kadru Eleka i mog dedu, dvojicu gospode u godinama sa sedim brkovima i slamnim šeširima, kako piju kafu. Starci, ali dobrog zdravlja, nisu slutili kakav im se sprema kraj, nisu bili dovoljno mudri da prepoznaju pretnje, senke nad Evropom, kako da to kažem, a da ne zvuči kao fraza?

Najzad jednog dana ipak stižem u Zrenjanin u rano posle podne. Dragana i Ankica iz biblioteke su se dogovorile sa današnjim stanarima da mogu da posetim stan u kome sam odrastao. Stanari? Sad ćemo videti.

Njih dve su za mene veoma mlade, gotovo klinke, ali kad bolje razmislim, istih su godina kao moja mama neposredno pre nego što će je ubiti.

Trg pred bibliotekom sa spomenikom kralju Petru, koga se sećam, mada ga neko vreme nije bilo, sa većnicom, sa pogledom prema mojoj osnovnoj školi, barem liči na sliku iz mog detinjstva, iako više nema saobraćaja. Tu pred katoličkom crkvom su stajali fijakeri, a na kraju, pred sam rat, bila je jedina taksi-stanica. Kad sam bio dete činilo mi se da je ta crkva veoma velika. Sad znam da je to obična, provincijska crkvića. Posle rata izgrađeni vodotoranj je za mene arhitektonsko ruglo. Ima li ikoga za koga nije? I šta će građanima, kad imaju najgoru zamislivu vodu? Ja se sećam specijalnih taljiga, zapravo, bureta na dva točka, iz koga se prodavala voda iz Begeja, koja je verovatno bila još gora, ali malo ko se tada zbog toga brinuo. Kuća, u kojoj smo mi živeli, imala je svoj "vodovod". Sopstveni hidrofor je vodu iz sopstvenog artesnog bunara pumpao u jednu crveno obojenu veliku cisternu na tavanu. U stanu su klozeti bili "normalni" kao danas gotovo svuda gde se ja krećem – o tome šta je to "normalno" još će biti reči – ali jama, u koju bi upadalo što bi upadalo, čistila se ručno i to se osećalo nadaleko – nazivam to tako da bih izbegao reč da je smrdelo.

Prolazimo kroz ulicu, koja se u vreme mog detinjstva zvala Kralja Aleksandra, pa Adolfa Hitlera, pa Maršala Tita, nisam ni pitao kako se sada zove. Nju Jork nikada neće morati da menja nazive ulica i avenija krštenih samo brojevima, pa čak i ja znam gde bih našao nekog ko stanuje, na primer, na uglu trideset osme ulice sa sedmom avenijom. Samo Brodvej kao hipotenuza seče kroz te nizove kuća i oblakodera raspoređene u pravilnim četvorokutima.

Za moju ulicu je bitno samo što sam kroz nju teglio violinu do pomenutog kantora Langa, premeštao je iz ruke u ruku, jer je bila teška i mrzeo što to moram, išao prvo u osnovnu školu, pa u gimnaziju. Deci je bilo zabranjeno da uveče idu ulicama bez pratnje odraslih. Od prvog razreda gimnazije morali smo da nosimo kačkete sa brojem razreda kao znakove raspoznavanja. Pešačke zone, kakva je ta ulica danas, dabome, nisu postojale.

Kroz istu ovu, da ostanem pri tom nazivu, glavnu ulicu, vozio je, dok sam bio sasvim mali, pravi voz sa parnom lokomotivom, "ajzliban", kako smo govorili u šali, a "do kraja", što za mene znači do okupacije 1941. godine, u neke se dane kroz glavnu ulicu ganjala i stoka, "rogata marva", a ja sam sa divljenjem i pomalo sa strahom čekao da li će da prođe i neki bik i znao sam kako da ih po drugačijoj telesnoj građi, ne samo po onom što se nalazilo ispod trbuha, razlikujem od volova.

Moj otac, ginekolog, rado mi je objašnjavao sve što bih ga pitao, pa i razliku između bika i vola. Pokazivao mi je na slikama u svojim stručnim knjigama kako izgleda embrion u majčinoj utrobi. Znao sam kako izgleda nerođene dete "u mami", ali kako dospeva tamo objasniće mi tek mnogo kasnije grubi drugovi. Poznavao sam instrumente u njegovoj ordinaciji, pa i kirete i šta se sa njima radi, posebno su me impresionirale forceps-klješte, kojima su se vadile bebe kad bi se "zaglavile". Žene su rađale kod kuće najčešće bez pomoći lekara, zadovoljavale su se uslugama babica. Babice bi zvale ginekologa kad ne bi više znale šta da rade. U celom Banatu ordinirala su samo dva ginekologa, doktor Dekanić i moj otac. Carski rez se vršio retko, jer još nije bilo antibiotika i opasnost od sepse velika, kad je moj otac jednom porodio carskim rezom blizance to je bio tako važan uspeh i senzacija da je o tome napisao izveštaj za britanski stručni časopis The lancet.

Mene i moju sestru porađao je otac, naravno kod kuće. Bio je siguran u sebe. Njegova žena, moja majka, lekarka, takođe.

Vlasnik drvare Boral vozio je mercedes. Znao sam da je to bolje i skuplje vozilo. Iz daleka sam prepoznavao marke automobila. Već sam sa deset godina vozio "bar napola". To znači da sam sedeo u tatinom krilu, držao volan i menjao brzine, ali pedale morao je on da pritiskuje, jer su mi noge bile isuviše kratke.

Kad su Nemci "ušli" u moj rodni grad, ja sam satima stajao na prozoru, posmatrao njihovu vojsku, brojao vojne automobile, radovao sam se kad bi protutnjalo nešto naročito zanimljivo, tenk, oklopna kola, top. Beležio sam na parčetu hartije šta prolazi. Ne znam zašto. Valjda mi je bilo dosadno. Zadržao sam naviku da stalno nešto brojim, na svojim književnim večerima, na primer, koliko ima posetilaca. Moja žena poznaje taj moj pogled dok prebrojavam publiku i posle me zavitlava zbog toga. Možda je to moje prebrojavanje vojnika i njihovog oružja moglo biti preuranjeno smrtonosno da su Nemci saznali za njega, jer bi mogli da pomisle da to radim ko zna zbog čega, ko zna za koga.

To je ta kuća na uglu. Na "čošku". Jednim krilom se naslanja i na portu pravoslavne crkve. U njoj se još uvek nalazi apoteka. Pre rata se vlasnik apoteke zvao Vagi. Berberina Bate, naravno, takođe nema više. On me je prvi šišao pre gotovo sedamdeset i pet ili više godina. Nisam morao

da kod njega ulazim spreda sa ulice, kao ostale "normalne" mušterije, nego iz hodnika kuće koji vodi ka stepeništu do jedinog, do prvog sprata. Svakoga dana ujutro čika Bata dolazio je kod nas gore na sprat da obrije mog oca.

Imam utisak da su pločica na podu dugačkog hodnika i hola sa stepeništem i danas iste kao pre sedamdeset i kusur godina. Ograda stepenica od kovanog gvožđa sigurno jeste. Znači, ponešto, ako je samo solidno napravljeno, traje duže od čovekovog života, ne baš večno, ali prilično dugo. Gvozdena karika u zidu stepeništa mora da je takođe ista. Za nju su bili privezani očev, mamin, a neposredno pred rat već i moj bicikl. Sada su to neki tuđi bicikli. To je normalno. Šta je u životu normalno, odnosno, po normi?

Na spratu su u moje vreme bila samo dva stana, protin levo, a naš desno. U naš stan se ulazilo ili kroz čekaonicu pred ordinacijom ili kroz hodnik sa velikim prozorima.

Sada prvo ulazimo u čekaonicu. Ona je i sada čekaonica, ali za školu za strane jezike. Iz nje se prelazilo u biblioteku i u ordinaciju. Sada su sazidana vrata između biblioteke i naše negdašnje trpezarije, ali su probijena vrata prema bivšem protinom salonu. Deo protinog stana sada pripada toj školi, a u drugom delu je advokatska kancelarija Varadi.

Varadijevi, koliko ja znam, svoju kancelariju, doduše, na drugom mestu, imaju najmanje kroz četiri generacije. Prvi je bio Mihály Váradi, 1843-1898. Drugi Imre Váradi, 1867-1959. Na njega je verovatno mislila moja baba po majčinoj strani, za koju je karakteristična bila izreka: "To je rekao Varadi!" To je značilo da je nešto neprikosnoveno istinito. Drugim rečima, klela se u najstarijeg Varadija koga sam poznao. Jedna generacije Varadijevih je radila za mog dedu, sledeća za mog oca i nešto posle rata za moju sestru i mene, od sledeće, da kažem tako, današnje generacije, brat Tibor je onaj Tibor Varadi, mlađi od mene desetak godina, koji je stručnjak za međunarodno pravo, ali i književnik, pa se zbog toga dobro poznajemo, a danas zaista više ne znam...

Naš prvi komšija, prota Simeon Popov, imao je tri kćerke, sve starije od mene, jedna od njih bila je mis Jugoslavije. Sećam se i njegove uramljene fotografije iz mladosti sa golim gornjim delom tela, izgledao je kao danas bodi-bilderi ili filmski glumci - snagatori. Švarceneger ili Stalone kao prote u jugoslovenskoj provinciji? Kakve veze je taj veoma lepi mladić mogao da ima sa još uvek stasitim, impozantnim starcem sa velikom belom bradom, sa uvažanim sveštenikom, koga je poštovao celi grad na Begeju? Nisam razumeo. Ali prota, kome je nedostajao sin, igrao je sa

mnom šah, a moj otac je za to retko kad imao vremena. O veri se nije razgovaralo. Protu sa mnom nije, iako mi je objašnjavao pravoslavne običaje. Nismo ni mi u porodici. Moj otac je smatrao da za veru treba da se opredelim kad budem odrastao. Nisam obrezan. Nisam vaspitavan niukakvom verskom duhu. Na velike praznike išao sam u tri crkve, pravoslavnu, katoličku i reformatsku, (kalvinističku) i u sinagogu. Kao u pozorišta. Predstave. Muzika. U školi jedini nisam pohađao veronauku. Kao đaci smo razgovarali koji je veroučitelj kakav, koji je najstroži, za moju generaciju bio je to pravoslavni pop. Kad bi na ulici prolazilo svešteno lice, dečaci bi se uhvatili za dugme šlica da ih ne bje baksus. Ne znam zašto. Danas je to nemoguće. Šlicevi na pantalonama umesto dugmadi imaju rajsferšlus.

O tome sam razmišljao umesto da se raspitam za uspeh škole, koji se jezici uče, ko su učenici... Iz više nepostojeće biblioteke moj otac bi ponekad vadio knjigu i rekao mi: "Ovu bih ti preporučio..." Ubrzo sam shvatio da dečje knjige stavlja među svoje da bi ih i na taj način promovisao u "štivo za odrasle.

Pozdravljamo se, zahvaljujemo, izlazimo, pa ulazimo kroz vrata kroz koja sam prolazio od kada se sećam sebe. Hodnik je sada čekaonica, dečja soba mali bife za roditelje, u bivšoj velikoj trpezariji je srce ustanove, u koju smo došli, igraonica za decu. Tu mogu da se slave dečji rođendani. Naša bivša kuhinja je sada kancelarija, a bivša garderoba – u kojoj su stajali ormani – i kupatilo – na koje se naslanjala – kuhinja. Zidovi su stari, samo poneka vrata zazidana, druga probijena, nove su boje ili tapete. Nema više kaljevih peći, uvedeno je centralno grejanje. Šta se to mene danas tiče?

Služe nas sokovima. Sedim u svojoj dečjoj sobi, ne, sedim u bifeu institucije za proslavu dečjih rođendana. Nema dečje sobe. Nema detinjstva. To bi bilo normalno i da nije bilo okupacije, logora, ubistava. I opet: šta je norma? Šta je normalno? Normalno je da si starac, ako si se više približio osamdesetoj, nego što si se odmakao od sedamdesete, ali postoje i porodice koje generacija za generacijom žive u istoj kući i smatraju da je njihov život normalan.

Nikad nisam voleo svoju dečju sobu. Mrzeo sam što u njoj spavamo i guvernanta i sestra i ja. Čeznuo sam za sopstvenom sobom. Da sam ja bio moj otac imao bih drugačiji stan.

Moji su roditelji imali vrlo dobre odnose sa Ilzom, sa guvernantom. Kad smo pred rat već bili dovoljno veliki ona je izlazila sa njima i ostavljala nas, decu, da spavamo sami. Sećam se da se jedne noći moja sestra probudila i počela da plače. Ja sam znao gde su stariji, kartali su se sasvim blizu kod pravoslavnog sveštenika, popa Šipoša. Obukao sam se, pustio sestru da viče, otišao kod njih i izjavio:

“Kćerka vam cmizdri, nisam ja plaćen da je umirujem!”

Sad sam se iz tog bifea namenjenog deci i roditeljima, koji čekaju, javio sestri u Beograd, rekao gde sam i da pijemo sokove. To je bilo dovoljno da opet zaplače, ali tiho i odraslo.

Samo smo prošli pored kuće u kojoj su stanovali i ubili se očevi roditelji. Prošli smo i pored zgrade u čijem se dvorištu nekada prodavao benzin u buradima. Vlasnik je bio gospodin Kristijan, mačevalac, mačevalački trener, on je otkrio talenat i prvi trenirao Nikolu Nikolića, zvali smo ga Nikica, koji je postao jugoslovenski, pa mađarski, pa evropski prvak mačevanja. I ja sam morao da učim mačevanje. Išao sam kod Kristijana na mačevanje i posebnu gimnastiku, kod madame Roemer da učim francuski, rekoh već, kod kantora Langa da učim violinu. Kad razmislim danas, baš su me mučili pored redovne škole, ne znam da li sam išta posebno naučio što bi mi kasnije koristilo u životu, nisam imao talenta ni za francuski, a kamo li za gimnastiku, mačevanje, violinu, moji pravi vaspitači su postali esesovci u koncentracionim logorima.

Imao sam nameru da uđem u dvorište prizemljuše u kojoj je stanovala mamina mama. Kod nje smo sestra i ja noćili pored ostalog i petog aprila četrdeset prve, ujutro pokušali da vidimo nemačke bombardere u naletu na Beograd, nismo ih videli, samo čuli njihovo potmulo brujanje, ali sada se nije moglo ući, sve je bilo zatarabljeno, stanari iseljeni, kuća se baš renovirala.

Prošli smo pored zgrade u kome je nekada bila jevrejska škola, a za vreme okupacije neko vreme internirani Jevreji. I moji roditelji. Na to ne potseća nikakva spomen ploča. Stotinak metara dalje, međutim, spomen ploča potseća na sinagogu, koju su Nemci srušili do temelja.

Prolazimo i pored moje bivše gimnazije, do rata sam uspeo da završim prvi i napola drugi, ali tada se osnovna škola definitivno završavala posle četvrtog, a gimnazija je imala osam razreda. Izbijamo na Begej.

Ja se Begeja sećam kao skroz plovnog kanala, a ne isprekidanog kao što je danas. Morao bih da proverim iz helikoptera šta su s njim uradili.

Sećam ga se sa tri mosta. Onaj, koga smo nazivali “velikim”, zvanično je nosio ime Dositeja Obradovića, a “mali most” Vuka Karadžića. Treći, železnički, služio je “malom vozu”, a posle njegovog ukidanja više ničemu. Iako su mostovi već postojali kad sam se rodio, znao sam da je deo grada, koji smo zvali Amerika, dobio ime, jer se do njega moglo doći crnim čamcima koje su skeledžije nekom drvenom ručicom prevlačili preko vode na žici razapetoj preko nje. Još uvek su radili i neki takvi čamci nizvodno od “malog mosta”. Žica bi se spuštala u vodu kad bi brodovi i šlepovi sa tegljačima morali da prođu.

Kad bi nailazile veće parne lađe mostovi bi im napravili prolaz tako što bi snažni muškarci okrećući gvozdene točkove “kurblama” podizali njihovu konstrukciju, a saobraćaj bi dotle bio zaustavljen. Najlepši, “veliki” gvozdeni most sa umetnički izvedenom konstrukcijom, most iz pesme, jer su tu “četir’ konja debela prešla preko Begeja”, razmontiran je, pedesetak metara od njega izgrađen je novi, širi, pogodan za automobilski saobraćaj. Smatram da je bilo neophodno izgraditi novi, ali da je bilo besmisleno srušiti stari, lepi, što dokazuje i da su na njegovom mestu ponovo morali izgraditi bezlični, pešački most. Kao pešačka je zaista mogla poslužiti i stara “bečkerečka ćuprija”, a ne bi se morala “podizati” čekrcima, jer lađe inače više ne prolaze ovim zatvorenim delom Begeja. Pogotovu što je projekat za nju izradio onaj poznati francuski inženjer Ajfel, koji je izgradio i kulu, simbol Pariza. Ponekad mi se čini da upravo savremena politička generacija, koja se najviše poziva na nacionalno i na tradiciju, više od svih prethodnih napušta sve što je poteklo iz naroda, ruši tradicionalno i sve što je lepo.

Danas je nezamislivo da smo se kupali u tom Begeju. Moj deda je leta četrdesete sa preko sedamdeset godina glavačke skakao sa trambulina u mutnu vodu. Kad mi je dosadilo da se igram u odnekud dovučenom i naslaganom, čistom pesku na kupalištu Brankovan, dobio sam čamac na rolsic – kako smo to zvali – i mogao da veslam po Begeju, da prođem ispod “velikog mosta”, zastanem u njegovoj senci, pa pored pivare sve dalje i dalje...

A sad pored gimnazije ne stižem do Begeja koji teče, nego do jezera koje baš tu prestaje. Preko, na drugu obalu, do parka koji se zvao Plankert – ili Plankova bašta – mogli bismo da pređemo peške. Neću. Izbegavam

taj nasip koji razdvaja Begej od Begeja i prelazimo ga tamo gde se sada nastavlja, preko "malog mosta".

Plan mi je bio da kao u detinjstvu sad pođem desno, obalom pored parka Čokliget – tu reč sam kao dete izgovarao gotovo kao da se sastoji samo od jednog sloga, nisam je rastavljao na csók i liget – na poljubac i gaj – nisam još mario za poljupce, mada sam na filmovima pokušavao da shvatim kako odraslima nos ne smeta kad se ljube u usta – pa da nastavim sve uz reku – kanal smo svi zvali rekom – dok ne stignem do ulice koja će me popreko vratiti do parka Plankert i do „malog mosta“ i da tako napravim krug. To sam u pamćenju nazivao „svojom stazom detinjstva“.

Znači, prelazimo preko mosta. Sučeljavamo se sa reformatskom crkvom sa tim tankim, nekako šiljastim tornjem. Reformatski sveštenik Zoltan Sabo me krstio neposredno pred ulazak Nemaca i izdao mi originalnu krštenicu, koja je zapravo bila falsifikat, jer je datum krštenja stavio "slučajno" odmah posle datuma rođenja, a ne dvanaest godina kasnije. To je doprinelo tome da sam od 1941. do 1944. godine u Novom Sadu mogao da se predstavim kao Mađar, da normalno – i opet "normalno" – idem u mađarsku gimnaziju, a valjda i da ostanem živ. O tome sam već pisao u svojim romanima i pričama. Čin krštenja, nekonvencionalno izveden u stanu gospodina Saboa, nije mi pao teško, jer sam tu kuću dobro poznao. Sabo je imao tri sina, iza crkve postojala je dovoljno velika porta, tu smo igrali fudbal, što je u porti pravoslavne crkve bilo zabranjeno, valjda zbog toga što je prota imao kćerke, a ne sinove. (Prot a tri kćerke, sveštenik Sabo tri sina, nisam izmislio, baš je tako bilo, tek sada zapažam da je to možda pomalo čudno, tada mi je bilo normalno, jer... pa jer je bilo tako.)

Desno od crkve je kitnjasta zgrada suda, ali sasvim desno staza pored Begeja, zapravo, između Begeja i parka Čokliget, i dalje vodi u pravcu kao nekada, samo što je sad lepo popločana i pored nje su ukrasni fenjeri. Kao dete nisam smeo uveče ili po mraku da se šetam pored gaja poljubaca, pa mi fenjeri nisu nedostajali, ali ne bi mi ni smetali.

Čini mi se da drveće u parku nije više tako gusto posađeno, kao što ga se ja sećam, i da je tada bilo više kestenova, ali zakleo se ne bih. Napravljeno je mesto za rondelu sa spomenikom nekome ko me ne zanima, jer ga u mom detinjstvu nije bilo. Moj problem. Njegov nije, ako neko ovde ima spomenik svakako više nije živ.

Tako stižemo do tenis kluba. Na terenima za tenis se nekada zimi prolivala voda i pravio teren za klizanje. Tu sam se, kako smo to zvali, šličugao. Sve dok nisam hteo da izvedem

bravuru, figuru koju smo zvali "kadetski skok", pa pao pravo na nos, jer nisam stigao da podmetnem ruke. Tim bolnim bukvalnim padanjem na nos moja karijera se definitivno završila i u drugim sportovima.

Ovde bi trebalo da se ide levo i dalje kraj reke. Ali to je nemoguće. Nema više vode, ni obale, ni staze duž obale. Begej više ne teče onuda kojuda sam hteo da idem stazom detinjstva

Normalno. Ne zavaravajmo se. Nemoguće je vratiti se u detinjstvo. Nemoguće je vratiti se kući, kao što je nemoguće dva puta se okupati u istoj reci, jer drugi put u njoj više neće biti iste vode. Naći se mogu nove kuće. Našli smo ih. Nove reke sa novim vodama, makar se zvale veštačko jezero sa starim imenom Begej. Znamo kuda se skreće na kraju perioda života koju olako nazivamo starošću.

(Članak objavljen u jednom zrenjaninskom časopisu koji se promenjen ulio u roman „Aveti iz jednog malog grada“)

OPROŠTAJ OD POEZIJE

Nisu mi pomogli pametni saveti.

Oprostio sam se od stiha, od rime, odnekud međutim stare aveti traže da pišem u njihovo ime.

Otkup je reč samo kao moneta.

Otrova je potrebna prihvatljiva doza.

Kad misli se rasprsnu ko zvezda, kometa,

padnu na zemlju i postanu proza.

(Iz neobjavljene zbirke pesama "Umorna bakljada")

Ivanji o Titu: „Odvratno je šta se sve pisalo o njemu, setite se one gluposti da se Tito pred smrt ispovedao, kao: bio je katolik, pa je Udba ubila tog sveštenika, pregazio ga je kamion! Priča se svašta, svašta se i objavljuje, mada ja to razumem: mi živimo u ranoj fazi kapitalizma, znači 150 godina kasnimo, pa šta drugo da očekujemo“.

U SLICI I REČI

NOVI USPEŠAN KNJIŽEVNI PODUH VAT

DINE KATAN BENCION

PROMOCIJA PREVODA NA HEBREJSKI DVA ROMANA EMINENTNIH PISACA:

IVO ANDRIĆ – NA DRINI ĆUPRIJA

GORDANA KUIĆ – MIRIS KIŠE NA BALKANU

Piše Milan Fogel

Miri Derman organizovala je promociju romana „Na Drini ćuprija“, nobelovca Ive Andrića i popularnog romana Miris kiše na Balkanu, Gordane Kuić, na osnovu koga su snimljeni film i TV serija u Srbiji, u prevodu Dine Katan Bencion na hebrejski jezik. Kada je Miri Derman govorila o književnom opusu i prevodilačkom radu Dine Katan, podsetila nas je da je delo Ive Andrića dugo godina predmet interesovanja Dine Katan i da je ovaj prevod (drugi, prvi je bio sa nemačkog jezika) i deo njenog doktorskog rada. Dina Katan je jedan, a možda i jedini prevodilac, koja je u značajnoj meri uspela izraelskoj publici da približi književna dela pisaca sa prostora bivše Jugoslavije. Na spisku prevedenih dela nalaze se najznačajnija imena književnika, kao što su Danilo Kiš, Aleksandar Tišma, David Albahari... Godine brzo prolaze, ali još uvek se pamti veliko interesovanje izraelske publike kada je Dina Katan, skoro neposredno pošto je knjiga u Srbiji izašla štampe, prevela roman, ako tako možemo da ga nazovemo, „Hazarski rečnik“, Milorada Pavića.

Ali, priča o Dini Katan se ne završava samo na prevodima romana. Dina Katan je pesnik, objavljeno je nekoliko zbirki njene poezije, a čitalačka publika sa srpskog/hrvatskog jezičkog područja imala je priliku da se upozna sa njenim pesničkim ostvarenjima preko prevoda Ženi Lebl zbirke pesama „Vremena u nama“. Otuda je jasno i interesovanje Dine Katan za srpske pesnike, koji su se našli na spisku prevedenih: Ivan Lalić, Raša Livada, Vasko Popa...

Iako pišemo o promociji dva nova prevoda, ne mogu da ne pokažem ko je taj prevodilac, koji je toliko zadužio i izraelsku čitalačku publiku i promociju srpske književnosti, a to je najbolje učiniti preko prevoda Ane Šomlo Dinine pesme:

PREDEO

Tuga lepotu rascvetava
Meseca februara u vrtovima Jad
Vašema.

Na brdima jerusalimskim i baštama
kraj kuća
Drvo badema čezne za belom
samilošću i

Raskriljuje ružičaste nade.

U februaru drvo badema procvalo,
Sve je sto želela bih, zamalo.

A žbunje ruzmarina u vrtovima Jad
Vašema

Mirisom bliskim odiše. Lišće zbijeno
igličastom snagom

Kroz žbunje izbija

A cvetanje blago visoka stabla jela
obavija

Čvrste srebrne bobice okačene kao
saće meda zgrušanog

Nad nebeskom pučinom

Raspuklom nad mojom glavom

Proviruje plavetnilo

Kao očne duplje iz oblaka tamnih.

Miri Derman i Julije Presburger, koji nam je pesmom i gitarom dočarao sefardska vremena o kojima su pisali književnici koji su predstavljeni na promociji.

Moše BenŠahar, predsednik HOJ-a, zahvalio se na gostoprimstvu Šmuelu Šlezingeru, počasnom konzulu Republike Hrvatske

Maja Levi Jaron spisateljica i književni urednik (koja je radila na uređivanju rukopisa "Na Drini ćuprija"), govorila je kratko i sažeto o romanu i pročitala dva odlomka

Dina Katan BenCion, (prvi red, druga s desna), govorila nam je o kompleksnosti i značaju prevoda književnih dela sa prostora bivše Jugoslavije, sa posebnim osvrtom na njen prevod romana Ive Andrića i Gordane Kuić.

Judit Vinkler, novinar, (prvi red, treća sa desna) smestila je njeno izlaganje u okvir teme „Dizengof u Bosni“, a povodom čitanja romana „Na Drini ćuprija“.

Suli Bukstejn Elazar, magistar istorije, govorila je, na osnovu čitanja svih prevoda na hebrejski jezik pisaca iz bivše Jugoslaviji, o tome šta znamo o Balkanu

Tamira Cidkijahu Hason, koja putuje i piše o putovanjima – GO TRAVEL – sa temom kojoj je dala naziv „Biser u životu i u književnosti“, govorila je o romanu Gordane Kuić „Miris kiše na Balkanu“

Sva izlaganja su bila na hebrejskom jeziku, uz malu pripomoć izraza na srpskom, hrvatskom, ladino jeziku, koja su dočaravala autentičnost izlaganja.

Zahvalna publika je sa velikim interesovanjem pratila izlaganja učesnika promocije. Salon u kome je održana promocija, bio je mali da primi sve goste. Promocija je bila prilika da se čestita Dini Katan, a Dina je za uzvrat potpisala sve knjige koje izdavač prodao na promociji.

GORDANA KUIĆ

INTERVJU/IZBOR

Zorica Mutavdžić, Bazar maj 13. 1988. *Gordana Kuić je lingvista, stručnjak za engleski jezik. Radila je kao savetnik pri Američkoj ambasadi u Beogradu za programe usavršavanja profesora engleskog jezika u Jugoslaviji. Visoka specijalnost na polju lingvistike i metodike predavanja engleskog jezika i pisanje romana, eto, opstaju uporedo već dve decenije. Kako?*

Sve je to iz osećanja duga prema majci koja je uvek mislila samo na druge, nikada na sebe. Koja je umela, čak da žali zarobljene Nemce, kada ih je u jesen 1944. videla, onako jadne u Beogradu. Toj ženskoj nežnosti i ja dugujem sve.

Dragan BOGUTOVIĆ, Večernje novosti, 20. oktobar 2012.

Ljubav, ali i razumevanje, i poštenje, i pristojnost, i podrška, i poštovanje i uvažavanje u okviru porodice čine njeno jezgro, njenu srž postojanim. Ma koliko se uzusi današnjeg vremena opirali tradicionalnom i opredeljivali za individualnost, za usamljenu jedinku koja se sa manje ili više hrabrosti suočava sa grubostima sveta, mislim da bez porodične ljubavi i podrške čovek stupa mnogo teže stazom života. Sa druge strane, tako se često pročita tvrdnja da se sami rađamo i sami umiremo. Možda je to tačno, jer niko ne može sa nama da se rodi niti sa

nama da umre. Ali, ja se uvek pitam šta se dešava dok živimo? I o tome pišem.

Ugasila se sveća Tata Olivera Rut Mirković, Jerusalem

Jedna mala svećica, tebi u pomen.

Prošao je dan i Milin rođendan. Na dan kada je tvoja prva ćerka došla, ti si odlučio da odeš.

Ne na dan pre, kada sam se ja rodila.

Na tome ti hvala.

A dan pre toga dan kada je vejao sneg kao lud, krajem decembra, četrdeset šeste, ja došla na svet, a ti se nisi treznio nedelju dana.

Kladio se da će da bude sin.

Baš mi te je bilo žao.

Nije to šala, dve ćerke a niotkud sina nema.

I još kažeš ličila sam na Moše Pijadu, samo su mi cvikeri falili.

Pa jel nisi nekog, bar malo lepšeg Jevreja poznavao da me sa njim uporediš?

E pa Miko, tako smo ti se nas dve osvetile.

Ne znam zašto si me vodio kod svog berberina da me šiša bubikopf?

Zašto sam na sve box mečeve i fudbalske utakmice morala da idem sa tobom.

Pa zar sam morala da se rukujem se Pavlom Šovljasnskim, bantam kategorija, i sa Mitrovićem pero laka.

Pa bre Miko, bilo mi je samo šest godina, a znala sam sve kategorije i udarce u boxu i svaki ofsajd da prepoznam.

Aperkata ti tvoga baš nisi morao.

Svejedno, ja izrastoh u žensku i po.

I ništa ti nije pomoglo.

Dve ćerke ostaše dve ćerke, i sudbina te još jednom pređe.

I sada, kada se mala sveća gasi, na dan kada si nas prerano ostavio, ja te se sećam, i plačem i molim da mi se vratiš, bar na još jedan dan, pa makar ga proveli zajedno u Radničkom na boks meču ili na Obilićevom na nekoj trećerazrednoj utakmici.

Još samo jednom da ti kažem koliko mi je sa tobom, gde god si me vodio, bilo čarobno, da ti kažem koliko sam te volela Tata.

DONACIJE

200 NIS Gonda Israel za Socijalni fond u pomen na Josefa Gottfrieda

50 NIS Cvi Loker za HOJ

150 NIS Marković Edna za HOJ

50 NIS Hermina Lang za HOJ